ภาคผนวก ก

แนวคำถามสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ

อำเภอสันทราย อำเภอสารภี

1. เกี่ยวกับตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ อายุ อาชีพหลัก อาชีพรอง

มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือไม่ จำนวนกี่ไร่ มีวัว ควาย กี่ตัว

2. ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ

2.1 ข้อมูลเศรษฐกิจส่วนตัว

ทำนาได้ข้าวปีละกี่ถัง ได้ขายข้าวหรือไม่ เอาไปขายที่ไหน ขายได้เท่าไร

ผลิตผลอย่างอื่นทำอะไรเพิ่มเติมอีก ทำรายได้ปีละเท่าไร

เคยรับจ้างหรือไม่ รับจ้างทำอะไร ได้รายได้ปีละเท่าไร

เงินที่ได้มาเอาไปใช้อะไรบ้าง รายจ่ายที่สำคัญคืออะไร

2.2 ข้อมูลเศรษฐกิจทั่วไป

การซื้อขายแลกเปลี่ยนเคยได้ยินได้ฟังมาอย่างไรบ้าง

ราคาสินค้าต่าง ๆ เป็นอย่างไร เช่นที่นา วัว ควาย ข้าว เกลือ เสื้อผ้า หมู ฯลฯ

3. ข้อมูลภาษีที่จ่าย

ประเภทภาษีที่จ่ายมีอะไรบ้าง แต่ละประเภทจ่ายปีละเท่าไร ใครบ้างที่จ่าย

ใครที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องจ่าย

ใครเป็นผู้มาเก็บภาษีหรือประกาศให้จ่าย และจ่ายภาษีที่ไหน

4. ข้อมูลความสามารถในการจ่ายภาษี

สามารถจ่ายภาษีได้ทุกประเภท ทุกปีหรือไม่

หากไม่มีจ่ายจะต้องทำอย่างไร หรือรัฐบาลจะทำอย่างไรกับผู้ไม่มีเงินจ่ายภาษี

เคยมีปฏิกิริยาคัดค้านการจ่ายภาษีบ้างหรือไม่ ทำอย่างไร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ข

ร่าง

พระราชบัญญัติลักษณทาษมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ

รัตนโกสินทรศก 119

ด้วยมีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา จุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพมหามกุฎบุรุษรัตนราชรวิวงษ์ วรุตมพงษบริพัก วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชลังกาศ บรมธรรมมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ด้วยเรื่องทาษในมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ บัดนี้มีอยู่ 2 จำพวก คือ ตามคำภีรพระธรรมสาตรอันโบราณราชกระษัตริได้ทรงบัญญัติไว้ เรียกว่านำธงไชยไปรบศึกแล้วได้มาเป็นทาษชะเลย 1 ตาษไถ่มาด้วยทรัพย์ 1 แลทาษชะเลยนั้น ตามประเพณีโบราณกาลกอนมาพระมหากระษัตราธิราชเจ้า ได้มีพระบรมราชโองการให้เจ้านายพระยาแสนท้าวหัวเมืองในมณฑลตวันตกเฉียงเหนือยกกำลังไปปราบปรามข้าศึกสัตรูนั้น เมื่อได้ไชยชะนะแล้ว บรรดาคนฝ่ายข้าศึกซึ่งจับมาได้เปนชะเลยมากน้อยเท่าใดได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แบ่งให้เปนบำเหน็จบำนาญแก่ข้าราชการแม่ทัพนายกองซึ่งได้ไปรับราชการปราบปรามข้าศึกสัตรูสนองพระเดชพระคุณตามความดีความชอบ คนชะเลยแลบุตรหลานของคนชะเลยพวกนั้นได้ตกเปนทาษแก่แม่ทัพนายกองบุตรหลานของแม่ทัพนายกองสืบมาจกกาลบัดนี้ มีกำหนดค่าตัวของทาษชะเลยตามอัตราประเพณีเมืองในมณฑลนั้นต่างกันดังนี้คือ

นครเชียงใหม่	ชายมีค่าตัว	54	บาท	หญิงค่าตัว	92	บาท
นครน่าน	ชายมีค่าตัว	62	บาท	หญิงค่าตัว	62	บาท
นครลำปาง	ชายมีค่าตัว	62	บาท	หญิงค่าตัว	60	บาท
นครลำพูน	ชายมีค่าตัว	54	บาท	หญิงค่าตัว	72	บาท
นครแพร่	ชายมีค่าตัว	48	บาท	หญิงค่าตัว	48	บาท
เมืองเถิน	ชายมีค่าตัว	42	บาท	หญิงค่าตัว	64	บาท

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จนครบอายุ 60 ปีจึงพ้นค่าตัวหลุดเป็นไท แลบุตรของคนจำพวกนี้ เมื่อเกิดมาคิดค่าตัวอัตราต่าง ๆ เป็นรายปี ๆ ขึ้นไปทุก ๆ ปีจนอายุ 3 ปีถึง 5 ปีครบกำหนดเป็นเด็ดค่าตัวสืบไปดังนี้ชั่วบุตรหลายเหลน

อนึ่งทาษสินไถ่ในมณฑลตวันตกเฉียงเหนือนั้น ยังคงใช้ตามพระราชบัญญัติเดิมอันโบราณราชกระษัตริตั้งไว้ตามคำภีรพระธรรมสาตรในลักษณะทาษ 7 จำพวกคือ ทาษไถ่มาด้วยทรัพย์ เพราะฉนั้นถ้าทาษไม่มีเงินมาให้แก่เจ้าทาษครบค่าแล้วก็ไม่มีเวลาที่จะพ้นยากจากทุกข์เป็นไทได้ ฝ่ายลูกทาษซึ่งเกิดแต่ทาษสินไถ่นั้น ถ้าเกิดในเรือนเบี้ย พอเกิดมาก็นับว่าเป็นทาษมีค่าตัวไปดังนี้ จึงทรงพระราชดำริห์เห็นว่า ทาษชะเลยซึ่งได้มาในการศึกสงครามชั้นปู่ย่าบิดามารดาของคนทาษชะเลยปัจจุบันนี้ ได้เป็นทาษรับการงานใช้สอยของปู่ย่าบิดามารดาของนายเงินแลตัวนายเงินอยู่จนทุกวันนี้แล้ว แลลูกหลายเหลนของทาษชะเลยเหล่านี้ตามประเพณีเมื่อยังต้องจะเป็นทาษสืบไปไม่มีที่สุดสิ้น ทรงพระราชดำริห์เห็นว่า เป็นการเดือดร้อนแก่อาณาประชาราษฎร ด้วยลูกหลานของทาษชะเลยสืบไปยังต้องรับโทษทุกของปู่ย่าบิดามารดาอยู่ อนึ่งการที่ว่าเป็นทาษเช่นนี้ก็ไม่มีหลักกานสิ่งใด มักนำให้บุตรหลานของนายเงินผู้รับมรฎกทาษต่อมา แย่งชิ่งเกิดเป็นคะดีวิวาทพาให้ยุ่งยากแก่โรงศาลบ้านเมือง แลส่วนลูกหลานของทาษสินไถ่นั้น เมื่อไม่มีเงินไถ่ ค่าตัวตามอัตราค่าตัวเกษียญอายุเดิมก็ต้องเป็นทาษสืบไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่าพระราชบัญญัติลักษณทาษมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ ร ศ 119

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่าพระราชบัญญัติลักษณทาษมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ ร ศ 119

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้ตั้งแต่วันที่ 21 กันยายน ศก 119 เป็นต้นไป

มาตรา 3 คำซึ่งว่าทาษชะเลย หมายความว่าทาษซึ่งเรียกว่าค่าปลายหอกงาช้างหรือค่าหอคนโฮ่ง ซึ่งเป็นคนในพื้นเมือง

คำซึ่งว่าทาษสินไถ่นั้น หมายความว่าทาษซึ่งนายเงินได้ออกช่วยไถ่ค่าตัวมาตรมพระราชกำหนดกฎหมาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

มาตรา 4 ตั้งแต่วันที่ 21 กันยายน ร ศ 119 เปนต้นแลสืบไปในมณฑลตวันตกเฉียงใต้ ให้ลดค่าตัวทาษชะเลยทั้งปวง ชายให้คงมีค่าตัวแต่ 25 บาท หญิง 32 บาท

มาตรา 5 ทาษชะเลยถ็ดีทาษสินไถ่ก็ดีทั้งชายหญิง ถ้าอายุถึง 60 ปีแล้วพ้นค่าตัวเปนไทย

มาตรา 6 ทาษชะเลยมีเงินจะมาขอไถ่ค่าตัวตามอัตราค่าตัวที่ลดตามมาตรา 4 นายเงินต้องรับเงินจากตัวทาษ จะหักยั้งหน่วงเหนี่ยวไว้ไม่ยอมให้ไถ่ค่าตัวไม่ได้

มาตรา 7 บรรดาลูกทาษชายหญิงทั้งปวงซึ่งเปนลูกทาษชะเลยก็ดีหรือลูกทาษสินไถ่ก็ดี ซึ่งเกิดในวันที่ 16 ธันวาคม ร ศ 116 หรือภายหลังวันที่ 16 ธันวาคม 116 ซึ่งเปนวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐเสด็จพระราชดำเนินกลับจากประเทศยูโรปคืนสู่พระนครโดยสวัสดิภาพนั้นสืบไปให้พ้นค่าตัวเปนไทย

มาตรา 8 บรรดาลูกทาษชะเลยชายหญิงซึ่งเกิดก่อนวันที่ 16 ธันวาคมศก 116 นั้น ให้คิดค่าตัวตามรายปีจนอายุ 10 ปี จึงให้เปนทาษเต็มค่าตัวเปนต้นว่า ลูกทาษชายให้คิดค่าตัวขึ้นตามอายุ ลูฏทาษปีละ 2 บาท 32 อัฐ เพิ่มขึ้นเปนรายปีไปจนอายุ 10 ปีเต็มค่าตัวชาย 25 บาท

มาตรา 9 คนซึ่งเกิดในมณฑลตวันตกเฉียงเหนือในวันที่ 16 ธันวาคม ร ศ 119 หรือภายหลังนั้นต่อมา ห้ามมิให้เปนทาษอย่างใด ๆ ต่อไปเปนอันขาด

มาตรา 10 ผู้ใดเปนเจ้าเงินมีทาษมากน้อยเท่าใด จะเปนทาษชะเลยก็ดีหรือทาษสินไถ่ก็ดี ให้เจ้าเงินมาทำหนังสือสารกรมทาษต่อนายแขวงเสียให้เสร็จภายในวันที่ 30 พฤศจิกายน ร ศ 119 สืบไป ถ้าผู้ใดจะร้องฟ้องว่ากล่าวว่า ผู้ใดเปนทาษก็ดี ถ้าไม่มีหนังสือสารกรมธรรม์ซึ่งมีศุภมาศวันคืนทำที่แขวงแลนายแขวงได้ลงชื่อประทับตราเปนหลักทรัพย์ตามพระราชกำหนดกฎหมายแล้ว ห้ามมิให้โรงศาลรับไว้พิจารณา

มาตรา 11 ถ้าผู้ใดมีอาสนจะขอทำหนังสือสารกรมธรรม์ขายตัวเปนทาษสินไถ่ท่านต่อหน้า

นายแขวง ให้นายแขวงพิจารณาดูไต่สวนดูจนกระหนักว่าเปนคนเกิดก่อนหรือภายหลังวันที่ 16 ธันวาคม ร ศ 116 ถ้านายแขวงมีเหตุผลควรส่งไสยว่าเปนคนเกิดภายหลังวันที่ 16 ธันวาคม ร ศ 116 แล้วให้บังคับให้ผู้จะขายตัวนั้นนำพยานผู้ซึ่งรู้เห็นว่าผู้นั้นเกิดก่อนวันที่ 16 ธันวาคม 116 มาสาบาลตัวไม่น้อยกว่า 2 คนรับรองว่าผู้จะเปนทาษนั้นเปนคนเกิดก่อนวันที่ 16 ธันวาคม ร ศ 116 แล้วจึงให้นายแขวงทำสารกรมธรรม์ให้ ถ้ามิฉนั้นห้ามมิให้นายแขวงทำสารกรมธรรม์ให้ ขายตัวกันเปนทาษ

มาตรา 12 ถ้าบิดามารดาญาติผู้ใหญ่จะนำบุตรหลานเอาไปขายเปนทาษสินไถ่ใส่ชื่อในสารกรมธรรม์ ต้องให้มันเรือนตัวเบี้ยรู้เห็นลงกำแหงแก่งใดเขียนชื่อไว้ในสารกรมธรรม์เปนสำคัญจึงเปนสิทธิได้แก่เจ้าเงิน ถ้าตัวเบี้ยมิรู้มิเห็นไม่ได้ลงกำแหงแก่งใดหรือไม่ได้เขียนชื่อด้วยลายมือเองเปนสำคัญ อย่าให้นับว่าเปนทาษ

มาตรา 13 ถ้าผู้มีทรัพย์รับช่วยไถ่คนซึ่งเกิดภายหลัง วันที่ 16 ธันวาคม ร ศ 116 นั้นมาเปนสิทธิแก่เจ้าสินโดยพระราชบัญญัติถึงกรมธรรม์มีศุภมาศวันคืนชื่อตัวเบี้ยจำนวนเงินประการใด ตัวเบี้ยจะไปจากเจ้าเบี้ยนายเงินได้ตามลำพังใจ เจ้าเบี้ยนายเงินจะตามคุมเกาะมาว่ากล่าวไม่ได้ เงินค่าตัวเปนพับแก่เจ้าเบี้ยนายเงินโดยโทษล่วงพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 14 บรรดาพระราชกำหนดกฎหมายเก่าทั้งปวงว่าด้วยเรื่องทาษซึ่งไม่ขัดด้วยพระราชบัญญัตินี้ใช้อยู่เท่าใด ก็ให้นำมาใช้พร้อมกับวันที่ได้ใช้พระราชบัญญัตินี้ทั้งนั้น

มาตรา 15 ให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยออกข้อบังคับแลแบบแผนสำหรับใช้ในการทำสารกรมธรรม์ทาษแลทำบาญชีทาษตามพระราชบัญญัตินี้ถ้าได้ออกข้อบังคับแลแบบแผนอย่างใดเมื่อได้ประกาศโฆษนาการให้มหาชนทราบทั่วกันในหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ถือแลใช้เปนส่วนของพระราชบัญญัตินี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

มาตรา 16 ให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเป็นเจ้าน่าที่จัดการรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้จงทุกประการ

ประกาศมาวันที่ 21 มิถุนายน รัตนโกสินทรศก 119 ตรงกับวันที่ 11545 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ค

พระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินในมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ

รัตนโกสินทรศก 119

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษยรัตนราชวิวงษ์ วรุตมพงษ์บริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บริธรรมิกมหาราชาธิราช บรมมารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ทรงพระราชดำริห์ว่า การเก็บอากรที่ดินคือ เก็บค่านาภาษียาสูบ แลภาษีหมาก มะพร้าว ต้างพลู เปนต้น ในหัวเมืองมณฑลตวันตกเฉียงเหนือยังไม่เปนระเบียบเรียบร้อย เพราะที่ดินทำการเพาะปลูกในมณฑลนั้นบางเมืองมีเหมือนฝายอาไศรยน้ำทำการเพาะปลูกได้ผลมาก บางเมืองอาไศรยแต่น้ำฝนเพาะปลูกในที่มีผลน้อยอยู่ อีกประการหนึ่งประเพณีที่ยกเว้นเงินอากรก็ยังมิได้จำกัดลงตามควร กล่าวคือ ที่จะยกเว้นแต่เฉพาะผู้ซึ่งทำการเพาะปลูกไม่ได้ผลโดยมิใช่ความผิดของตน ซึ่งควรจะได้รับพระมหากรุณายกเว้นอากรโดยยุติธรรม อีกประการหนึ่งภาษียาสูบซึ่งเก็บตามจำนวนต้นมาแต่เดิม ทรงพระราชดำริห์เห็นว่า เมื่อคิดเทียบดูอัตราพิกัดที่เก็บยังแรงนัก แลวิธีที่เก็บตามจำนวนต้นยาเปนการยากแก่เจ้าพนักงานผู้ตรวจเก็บด้วย

อนึ่งการเก็บภาษีต้นมะพร้าวหมากพลู ซึ่งมีอยู่ในแขวงนครเชียงใหม่แลนครลำพูนนั้น ทรงพระราชดำริห์เห็นว่าที่เก็บภาษีอยู่มะพร้าวต้นละ 2 อัฐ หมากต้นละ 1 อัฐ พลูค้างละ 1 โสฬศทุกวันนี้เปนการแรงอยู่ ด้วยพระพร้าวหมากพลูเหล่านั้นเปนของปลูกในเขตบ้านสำหรับใช้สอย ไม่ได้ผลมากถึงเปนสินค้าใหญ่ได้

เพราะเหตุนี้สมควรจะจัดแบบแผนแลพิกัดเก็บอากรที่ดินในหัวเมืองมณฑลตวันตกเฉียงเหนือให้เรียบร้อย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราเปนพระราชบัญญัติไว้สืบไปดังนี้ว่า

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ รัตนโกสินทรศก 119"

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนมิถุนายน รัตนโกสินทรศก 119 เปนต้นต่อไป

มาตรา 3 ให้เสนาบดีซึ่งบัญชาการกรมสรรพากรนอกเปนผู้จัดการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้ยกเลิกภาษีหมากพลูมะพร้าว ตั้งแต่วันที่ได้ใช้พระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 อัตราอากรค่านา ในหัวเมืองมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ ให้เก็บต่อไปดังนี้ คือ

ข้อ 1 แขวงนครเชียงใหม่ซึ่งน้ำไหลลงลำน้ำปิง หรือที่เรียกเข้าใจกันในพื้นเมืองว่า "หล่งแม่ปิง" ให้คงเก็บไร่ละ 32 อัฐ

ข้อ 2 แขวงนครเชียงใหม่ ซึ่งน้ำไหลลงแม่น้ำคงก็ดี ไหลลงแม่น้ำของก็ดีซึ่งเรียกตามคำในพื้นเมืองว่า "หล่งแม่คง" แล " หล่งแม่ของ" ให้เก็บค่านาไร่ละ 16 อัฐ

ข้อ 3 แขวงนครลำพูน คงเก็บค่านาไร่ละ 32 อัฐ

ข้อ 4 แขวงนครเมืองน่าน ซึ่งน้ำไหลลงแม่น้ำคงก็ดี แม่น้ำยมก็ดี ให้เก็บค่านาไร่ละ 24 อัฐ

ข้อ 5 แขวงนครเมืองน่าน ซึ่งน้ำไหลลงแม่น้ำของ ให้เก็บค่านาไร่ละ 16 อัฐ

ข้อ 6 แขวงเมืองแพร่ ให้ลดค่านาลงคงเก็บไร่ละ 24 อัฐ

ข้อ 7 แขวงเมืองนครลำปาง ให้ลดค่านาคงเก็บไร่ละ 16 อัฐ

ข้อ 8 แขวงเมืองเถิน ให้ลดค่านาลงคงเก็บไร่ละ 16 อัฐ

มาตรา 6 ให้เก็บอากรค่าไร่กง ซึ่งราษฎรถางที่ป่าที่ดอยเขาทำไร่เข้าโดยอัตราเข้าปลูก 10000 หนึ่ง (หมื่นหนึ่ง) หรือสัตหนึ่ง เปนเงิน 16 อัฐ

มาตรา 7 ที่ดินซึ่งได้เก็บค่านาแล้ว ห้ามมิให้เก็บเข้าจากเจ้าของนาเปนหางเข้าเนื้อที่ ๆ ได้หวงห้างไวนั้น ให้ยกเว้นหรือให้ลดอากรที่ดินแต่ด้วยเหตุเหล่านี้ คือ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ข้อ 1 ผู้ที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ยกเว้นอากรที่ดินโดยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีสารตราถือไว้เปนคู่มือ จึงให้ยกเว้นตามเขตรที่แลกำหนดเวลาพระบรมราชานุญาตนั้น

ข้อ 2 เจ้าของนาซึ่งไม่อาจจะทำนาได้ เพราะโคกระบือสำหรับไถนาล้มตายหรือเพราะน่าแล้งกันดารน้ำ หรือน้ำท่วม หรือมีสัตว์ทำอันตราย หรือด้วยเหตุใดซึ่งเหลือวิไสยจะป้องกันได้ แต่ถ้าเข้าที่เกี่ยวแล้วเปนอันตรายโดยเหตุใดใดก็ดี หรือทำนาได้แต่ไม่ได้ผลเต็มที่ก็ดี ไม่ควรยกเว้นค่านาให้

การที่จะลดเงินค่านั้น ให้คิดตามวิธีต่อไปนี้ คือ

(ก) ถ้าเข้าในนาแลไร่เสียหมด หรือเสียเกือบหมด ให้ยกเงินอากรในพื้นนาแลไร่ที่ได้สำรวจไว้แล้วนั้น ไม่ให้เก็บ

(ข) ถ้าเข้าที่เสียนั้น เสียมากกว่า 1 ส่วนในสามส่วนของผลที่เคยเก็บเกี่ยวได้ให้ยกเงินอากรเฉพาะส่วนที่เสียนั้น แต่ถ้าเข้าเสียไม่ถึงหนึ่งส่วนในสามส่วนของผลที่เคยทำได้ห้ามมิให้ยกเว้นเงินอากร

เปนต้นว่าหนานคำทำนา 4 ไร่ เคยได้เข้าเปนอย่างกลางปีละ 150 สัด ถ้าในศก 119 ทำนา 4 ไร่นั้น เข้าเสียไปบ้างได้ผลแต่ 100 สัด ไม่ควรยกเงินค่านาให้ แต่ถ้าได้เข้าน้อยกว่า 100 สัดเช่น 95 สัดแล้ว ควรยกเงินค่านาให้ในส่วนที่เข้าเสียไปนั้น

มาตรา 9 อากรยาสูบให้เก็บตามเนื้อที่ ๆ ได้ปลูกยาได้ผลไร่ละ 4 บาท

มาตรา 10 ให้เสนาบดีซึ่งบัญชาการกรมสรรพากรนอก ออกข้งบังคับแลแบบแผนโฆษนาการให้มหาชนทราบทั่วกันในหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ถือว่าเปนส่วนหนึ่งของพระราชบัญญัตินี้

ประกาศมา ณ วันที่ 2 พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก 119 ตรงกับวันที่ 11495 ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ง

ข้อบังคับ

การเก็บเงินอากรค่าที่ดินมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ

รัตนโกสินทรศก 119

ด้วยมีพระบรมราชโองการดำรับเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ตามความในพระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ รัตนโกสินทรศก 119 มาตราที่ 10 นั้น ให้ใช้ข้อบังคับจะว่าต่อไปนี้เปนข้อ บังคับสำหรับการเก็บอากรที่ดินสืบไป

ข้อ 1 การเก็บค่านาในมณฑลตวันตกเฉียงเหนือนั้น ให้เค้าสนามหลวงจัดให้นายแขวงเปนพนักงานสำรวจรังวัด

ข้อ 2 ให้จัดลงมือรังวัดในวันที่ 1 ธันวาคม เปนกำหนดทุกปี แลควรเก็บเงินให้เสร็จภายในมีนาคม

ข้อ 3 การรังวัดนั้น ให้นายแคว้นพร้อมด้วยแก่บ้านเปนผู้รังวัด แต่ถ้านายแคว้นจะวัดไม่ได้ โดยเหตุประการใดก็ดี ให้นานแขวงจัดพนักงานออกไปรังวัด เมื่อแรกจะให้ลงมือออกเดินรังวัดนา นายแขวงจะต้องประชุมนายแคว้นพร้อมกัน ประกาศมอบน่าที่ชี้แจงวิธีการสำรวจให้เข้าใจ แลต้องกำหนดวันให้นายแคว้นจัดการเดินสำรวจตามท้องที่เนื้อนามากแลน้อย แลสมุห์บาญชีเปนน่าที่ตรวจตราให้นายแคว้นจัดการสำรวจตามกำหนดให้จงได้

เมื่อนายแขวงได้ชี้แจงแก่นายแคว้นเข้าใจการดีแล้ว จึงให้มอบในนำรังวัดที่นาแบบที่ 1 ให้แก่นายแคว้นไป

ข้อ 4 ถึงจะให้นายแคว้นเปนผู้รังวัดก็ดี แต่นายแขวงจะต้องจัดพนักงานออกตรวจการรังวัด เพื่อให้การรังวัดรวดเร็วถูกต้องเรียบร้อย พนักงานตรวจนั้นผู้หนึ่งจะให้ตรวจกี่แคว้นก็แล้วแต่นายแขวงจะเห็นสมควรแก่การ

ข้อ 5 การที่นายแคว้นออกสำรวจนานั้น ต้องออกเดินรังวัดพร้อมด้วยเจ้าของนาวัดแล้วกรอกกว้างยาวชื่อเจ้าของ แลตำบลนาลงในใบนำรังวัดที่นาตามแบบที่ 1 แล้วออกใบนำให้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แก่ราษฎรเจ้าของนาเปนคู่มือ แลในใบนำนั้นให้ลงชื่อนายแคว้นแลเจ้าของนา ถ้าเจ้าของนาเขียนหนังสือไม่เปน ให้เอาศีศะแม่มือขวากดชาดประทับไว้เปนสำคัญ เพื่อกันการโต้เถียงต่อไป เมื่อเสร็จแล้วให้นายแคว้านนำหัวขั้วใบนำรังวัดที่นามายังที่ว่าการแขวงเพื่อให้สมุห์บาญชีเปนนาที่แสเนื้อนาเปนไร่งาน ได้เนื้อนามากน้อยเท่าใด ให้กรอกลงบาญชีหางว่าตามแบบที่ 2 เสร็จแล้วให้ส่งบาญชีหางว่าวกับต้นขั้วใบนำไปยังเค้าสนามหลวงทอย ๆ กันไป เพื่อได้ส่งไปยังเจ้าพนักงานนาเมืองผู้เปนเจ้าน่าที่

ข้อ 6 ให้เจ้าพนักงานนาเมืองจัดการออกตรวจวัดสอบ กับรายวัดของกรมการแขวง นายแคว้นอีกครั้งหนึ่งตามสมควรแก่เวลา แลการที่ควรจะตรวจสอบได้ เพื่อให้เปนการถูกต้องดีอีกชั้นหนึ่งแล้ว ให้เจ้าพนักงานนาเมืองสอบรายรังวัดเนื้อนา บาญชีหางว่าว กับบาญชีสำรวจ

ข้อ 7 เมื่อสอบเนื้อนาเปนการถูกต้องแล้ว จึงให้พนักงานนาเมืองกรอกใบเสร็จสำหรับเก็บเงินตามแบบที่ 3

ข้อ 8 เมื่อเจ้าพนักงานนาเมืองกรอกใบเสร็จแล้ว ให้มอบใบเสร็จให้กรมการแขวงเปนผู้เก็บเงินค่านา เมื่อเก็บเงินค่านาอยู่นั้น นายแขวงซึ่งเปนผู้เก็บต้องทำบาญชีรายวันเงินสดตรมแบบที่ 7 ไว้สำหรับจำนวนเงินอากรที่ดินที่เก็บได้ เงินอากรที่ดินที่เก็บได้นั้น ให้นายแขวงจดแยกลงไว้ในบาญชีรายวันเงินสดเปนเล่ม ๆ ตามประเภทของไร่ที่ต้องเสียเงินอากร แลให้กรมการแขวงทำใบรับในเสร็จให้ไว้เปนสำคัญ

การเขียนใบเสร็จนี้ ถ้ามากก็ให้เจ้าพนักงานนาเมืองจัดการจ้างคนเขียนตามสมควร เพื่อให้ทันการ

ข้อ 9 การเก็บเงินนั้น ในชั้นต้นต้องให้เจ้าพนักงานนาเมืองตระเตรียมบาญชี รายย่อชื่อราษฎร ซึ่งต้องเสียค่านาตามแบบที่ 4 แลส่งไปยังที่ว่าการของนายแขวง ให้นายแขวงมอบให้แก่นายแคว้นเพื่อนายแคว้นจะได้ชี้แจงต่อราษฎรให้ทราบทั่วกันว่า จะต้องเสียเงินค่าอากรคนละเท่าใด แลให้นายแคว้นประกาศให้ราษฎรทราบล่วงน่าเสียก่อนไม่น้อยกว่า 15 วัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เพื่อราษฎรจะได้ตระเตรียมเงินไว้ให้พร้อม เมื่อถึงวันกำหนดนายแคว้นจะต้องบังคับให้ราษฎรนำเงินมาเสียค่านาจนสิ้นเชิง

ข้อ 10 ถ้าราษฎรคนใดไม่นำเงินมาเสียค่านาตามกำหนด ให้นานแขวงออกหมายเกาะตัวราษฎรผู้นั้น มาส่งต่อเค้าสนามหลวงพร้อมด้วยต้นขั้วใบเสร็จ

ข้อ 11 อนึ่งนารายใดยังไม่ได้เสียค่านา ให้นายแขวงออกประกาศยึดที่นารายนั้นไม่ยอมให้ผู้ใดไปทำการอย่างใดในที่นาจนกว่าจะได้เสียเงินค่านาแล้ว

ข้อ 12 ให้กรมการแขวงยื่นรายงานการเก็บเงินต่อเค้าสนามหลวงตามแบบที่ 5 และแบบที่เค้าสนามหลวงกำหนดให้ยื่น และเมื่อเก็บเสร็จแล้ว ให้นำบาญชียอดพยุหตามแบบที่ 6 และต้นขั้วส่งเค้าสนามหลวงโดยทันที ถ้านารายใดมีเหตุขัดข้อง ก็ให้กลัดตั๋วเสร็จติดกับต้นขั้วนำส่งแทนตัวเงินทุกราย เหตุขัดข้องที่กล่าวนี้ จะยอมให้เปนอันขัดข้องได้แต่การที่จำเปนคือ 1 ไม่รู้ว่าตัวราษฎรอยู่แห่งใด 2 นาข้ำคือเดิมมีผู้นำรังวัดครั้ง 1 แล้วภายหลังมีผู้นำรังวัดอีก 3 นาตกอยู่ระหว่างความ ศาลยังไม่ได้ตัดสินให้เปนสิทธิ์ของผู้ใด 5 นาซึ่งเจ้าของนาอพยพไปอยู่เสียที่อื่น ๆ เช่นนี้เปนต้น

ข้อ 13 กรมการแขวง ต้องออกเดินทางตรวจการตามท้องที่ในเวลาที่นายแคว้นกำลังสำรวจแลเก็บเงิน แลการตรวจนี้ไม่จำเปนต้องไปตรวจจงทุก ๆ ราย ซึ่งเปนอันเหลือนิไสยจะทำได้ แม้แต่ในหมู่บ้านหนึ่งจะแวะเข้าไปตรวจแต่ 2 แห่ง หรือ 3 แห่ง ก็พอได้ความจริง ถ้าจะไปตรวจในที่แห่งใดต้องพร้อมด้วยนายแคว้น แก่บ้านเจ้าของที่กับพยาน ซึ่งตั้งภูมลำเนาอยู่ในที่แห่งนั้น คนหนึ่งเรียกใบเสร็จมาตรวจดู แล้ววัดสอบเนื้อนาด้วยตนเอง เมื่อตรวจเห็นว่าผู้ใดกระทำทุจริตปิดบังไม่เสียค่านา หรือหนังสือสำคัญพิรุธมีรอยชูดแก้อันควรสงไสย ก็ให้ทำรายงานนำส่งไปยังสนามที่ว่าการเมือง

น่าที่พนักงานนาเมือง

ข้อ 14 เจ้าพนักงานนาเมืองจะต้องเปนผู้รับผิดชอบ ในการเก็บเงินค่านาในเมืองนั้น

และเมื่อกรมการแขวงส่งสมุดบาญชีหางว่าวสำรวจมาแล้ว จะต้องตรวจสอบดูให้ถูกต้องถ้วนถี่แล้วจัดหาเสมียนเขียนใบเสร็จทอย ๆ กันไป เมื่อเขียนใบเสร็จแล้วให้นำเสนอเค้าสนามหลวงเพื่อส่งให้กรมการแขวงจัดการเก็บต่อไป ส่วนบาญชีในนำรังวัดที่นาของนายแคว้นกรมแขวงนำส่งมานั้น ก็ให้เจ้าพนักงานนาเมือง คืนให้กรมแขวงไปรักษาไว้ คงให้เจ้าพนักงานนาเมืองเก็บรักษาแต่สมุดบาญชีหางว่าวไว้ก็พอ

ข้อ 15 แต่ก่อนที่จะส่งใบเสร็จให้กรมการแขวงนั้น ต้องให้กรมการแขวงทำใบยืมให้ไว้เปนตัวเงินก่อน จึงจ่ายใบเสร็จให้ไป และเจ้าพนักงานนาจะต้องกำหนดเวลาให้นายแขวงไปเก็บเงินตามแคว้นที่เงินมากและเงินน้อย คือ จำนวนเงิน 1000 บาท กำหนดให้เก็บเพียง 3 วัน เงิน 2000 บาท กำหนดให้เก็บเพียง 7 วันเปนอย่างมาก แต่เมื่อก่อนที่จะส่งใบเสร็จให้แก่แขวงนั้น จะต้องบอกให้นายแขวงรู้ตัวก่อนใน 20 วันว่า ใบเสร็จแคว้นนั้นจะเขียนเสร็จและจะกำหนดให้ลงมือเก็บตั้งแต่วันที่เท่านั้นของเดือนนั้น ๆ ทุก ๆ ครั้ง เพื่อที่แขวงจะประกาศบอกน่าให้ราษฎรทราบวันที่จะลงมือเก็บให้ทั่ว ๆ กัน แต่การที่จะกำหนดวันให้แขวงเก็บเงินนี้เจ้าพนักงานจะต้องใคร่ครวญผ่อนผัน ให้แขวงได้มีเวลารวมเงิน และนำเงินมาส่งได้ คือที่ได้กะไว้ว่าแคว้นนั้น ให้เก็บตั้งแต่วันนั้นถึงวันนั้นเมื่อถึงวันที่สุดของการเก็บเงินในแคว้นนั้นแล้วต้องให้มีวันพักสัก 2 วัน หรือ 3 วัน ตามควรแก่ระยะทางใกล้และไกลของแขวงที่จะไปมายังสนามที่ว่าการเมืองได้ แล้วจึงถึงวันนัดเก็บเงินแคว้นอื่นต่อไป เมื่อถึงวันกำหนดนัดให้แขวงมาส่งเงินและต้นขั้วตั๋วเสร็จ ถึงว่าจะขัดข้องเก็บยังไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ก็จำเปนต้องคืนตั๋วให้แคว้นนั้นแทนตัวเงิน และถ้าแขวงใดยังมิได้นำเงินมาส่งก็ให้เจ้าพนักงานนาทำรายงานเสนอต่อเค้าสนามหลวงให้ทราบ เพื่อจะได้เร่งเรียกหรือปรับโทษแขวงให้เปนแบบอย่างต่อไป

ข้อ 16 เจ้าพนักงานนาเมืองจะต้องออกเดินทางตรวจการท้องที่จงเนือง ๆ เพื่อได้แนะนำชี้แจงให้เจ้าพนักงานกระทำการโดยเรียบร้อย และต้องตรวจสอบเนื้อนากับใบเสร็จตามความที่ได้กล่าวมาแล้วด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

น่าที่เค้าสนามหลวง

ข้อ 17 ราษฎรคนใดไม่นำเงินมาเสียค่านาที่นายแควันไปป่าวร้อง เมื่อกรมการแขวงได้นำตัวผู้นั้นมาส่งต่อเค้าสนามหลวง ก็ให้เค้าสนามหลวงพิจารณาดู เมื่อเห็นว่าผู้นั้นตั้งใจไม่มาเสียเงินค่านาแล้ว ก็ให้บังคับให้เสียค่านาจงเต็มตามใบเสร็จ แลต้องปรับราษฎรผู้นั้นเปนค่าอาญาด้วยอีกโสด 1 เปนเงิน 1 บาท ส่งเข้าคลังเปนเงินหลวง

ข้อ 18 ถ้ากรมการแขวงได้บอกรายงานมาว่า ราษฎรเจ้าของนาแห่งใดไม่มาเสียเงินค่าตามกำหนด กรมการแขวงไปเกาะตัวก็หาพบไม่ ๆ รู้ว่าเจ้าของนาอยู่แขวงใดก็ดี หรือนารายใดที่เจ้าของอพยบไปจากที่ที่เคยอยู่นั้นก็ดี ก็ให้เค้าสนามหลวงออกประกาศโฆษนาหาตัวเจ้าของ 15 วัน ถ้าไม่มีผู้ใดมากล่าวอ้างว่าเปนที่นาของตนตามกำหนดแล้วก็ให้เค้าสนามหลวงยึดนาแปลงนั้นไว้แล้ว ให้คนเช่าเก็บเงินค่าเช่าส่งคลังเปนเงินได้ในส่วนค่านานั้น

ข้อ 19 ถ้ากรมการแขวงได้ชี้แจงการขัดข้องที่จะเก็บเงินค่านาไม่ได้ด้วยเหตุประการใด เค้าสนามหลวงจะต้องแแก้ไขเหตุขัดข้องนั้นให้เสร็จไปโดยที่ชอบด้วยราชการแต่ถ้ากรมการแขวงใดไม่นำเงินแลต้นขั้วตั๋วเสร็จส่งให้ทันตามกำหนด ซึ่งเจ้าพนักงานได้รับคำสั่งเค้าสนามกะให้โดยไม่เปนการขัดข้องอย่างใดแล้ว ก็ให้ปรับกรมการแขวงนั้นเปนข้อเลมิดตามศักดินาลาหนึ่ง แล้วส่งเข้าคลังไว้ใช้ราชการต่อไป

ข้อ 20 เงินค่านาที่เก็บได้มากน้อยเท่าใด ให้ยกให้เปนส่วนลดแก่นายแควันร้อยละ 2 แก่บ้านร้อยละ 3 แต่การที่จะให้ส่วนลดนี้ ไม่ต้องรอจนเก็บเสร็จจึงได้ ถ้าแควันใดเก็บได้เงินมาส่งเท่าใดให้คิดส่วนลดให้ทีเดียว

ข้อ 21 ถ้ามีผู้อ้างว่าที่นารายใดเปนนาธาตุนาวัด ก็ให้เจ้าพนักงานไต่สวนดูถ้าได้หลักถานว่าเปนนาธาตุนาวัดแล้ว ก็ให้นำเงินที่เก็บได้นำส่งเวยยาวัจกรวัด หรือเจ้าพนักงานคลังแล้วแต่เค้าสนามหลวงจะบัญชา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ข้อบังคับการทำไร่เข้า

ข้อ 22 นายแคว้นแก่บ้านเปนผู้สำรวจไร่เข้าตามเชื้อปลูก แลให้ได้รับส่วนลดอย่างเดียวกัน

ข้อ 23 ให้กรมการแขวงลงมือจัดสำรวจในเดือน 10 เหนือราวตรงกับเดือนกรกฎาคม แลควรเก็บเงินให้เสร็จภายในเดือนตุลาคมทุกปี

ข้อ 24 ให้ใช้ใบนำอย่างแบบที่ 13 ใบบาญชีสำรวจแบบที่ 14 ในเสร็จอย่างแบบที่ 15 ให้เจ้าพนักงานนาเมืองตระเตรียมบาญชีรายย่อชื่อราษฎร ซึ่งต้องเสียเงินค่าที่ไร่เข้าตามแบบที่ 4 แลส่งไปยังที่ว่าการของนายแขวง ให้นายแขวงมอบให้แก่นายแคว้นเพื่อนายแคว้นจะได้ชี้แจงต่อราษฎรให้ทราบทั่วกันว่า จะต้องเสียเงินอากรคนละเท่าใดและให้นายแคว้นประกาศให้ราษฎรทราบล่วงน่าเสียก่อนไม่น้อยกว่า 15 วัน เพื่อราษฎรจะได้ตระเตรียมเงินไว้ให้พร้อม เมื่อถึงกำหนดนายแคว้นจะต้องบังคับให้ราษฎรนำเงินมาเสียค่านาจนสิ้นเชิง แลให้กรมการแขวงยื่นรายงานการเก็บเงินต่อเค้าสนามหลวงตามแบบที่ 5 และเวลาที่เค้าสนามหลวงกำหนดให้ยื่น และเมื่อเก็บเสร็จแล้ว ให้ทำบาญชียอดพยุห์ค่าที่ไร่เข้าตามแบบที่ 20 แลต้นขั้วส่งเค้าสนามหลวงโดยทันที

ข้อ 25 การที่พวกคนป่าคนดอยทำไร่เข้าบนเขาสูงนั้น ห้ามไม่ให้เก็บเพราะเปนคนขัดสน แล้ได้ผลเข้าแต่พอรับประทาน ไม่ใคร่ถึงซื้อขาย

ข้อ 26 อนึ่งแต่ก่อนมา ผู้ที่มีความประสงค์จำทำไร่เข้า และเพาะปลูกสิ่งของต่าง ๆ ณ ที่ใด ๆ ก็ทำตามชอบใจ ผู้ทำนั้นมักทำในป่าที่มีต้นไม้ชนิดที่ควรสงวนไว้ เปนสินค้าและผลประโยชน์แก่บ้านเมือง แลตัดล้มต้นไม้ทับถนนหกทางหลวง เปนการกีดกันแก่คนไปมา แลมักแย่งชิงที่ทำไร่วิวาทกันเนือง ๆ กระทำให้เกิดคดีถ้อยความเปนการยุ่งยากแก่โรงศาลบ้านเมือง เพราะฉนั้นจำต้องจัดการเรื่องนี้ ให้เปนระเบียบเรียบร้อยต่อไปตามที่จำกล่าวต่อไปนี้ คือ

(1) ถ้าผู้ใดมีความประสงค์จะตัดป่าไม้โค่นสร้างที่ดินทำไร่เข้าหรือเพาะปลูกสิ่งใด ๆ ก็ดี ถ้าที่นั้นอยู่ในเขตแคว้นใด ต้องให้ผู้นั้นนำความแจ้งต่อนายแคว้นนั้นก่อนจึงตัดพันป่าไม้ทำไร่ได้

(2) เมื่อมีผู้มาขออนุญาตตัดพันป่าไม้ทำไร่ต่อนายแคว้นเช่นนี้แล้ว ให้นายแคว้นตรวจไต่สวนดู ถ้าไม่เป็นที่ควรห้ามตามที่ว่าไว้ในข้อ 6 นี้แล้ว ให้นายแคว้นออกใบอนุญาตให้ตามแบบที่ 10

(3) ถ้าในที่ป่างแห่งเดียวมีผู้มาขออนุญาตหลายคน ก็ให้นายแคว้นพิจารณาดูควรอนุญาตให้แก่คนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในแคว้นนั้น คือเป็นต้นว่า ถ้ามีผู้ขอตัดพันป่าไม้ทำไร่ในที่เดียวกัน 2 คน คนหนึ่งเป็นคนตั้งบ้านเรือนอยู่ในแคว้นเดียวกับที่ป่าที่จะต้องพันทำไร่แต่คนหนึ่งเป็นคนต่างแคว้นมาขอตัดพันทำไร่ ควรให้นายแคว้นอนุญาตให้แก่คนผู้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตรแคว้นเดียวกับที่ป่าที่ขออนุญาต แต่ถ้าคนแคว้นเดียวกันกลายคนมาขออนุญาตที่ป่ารายเดียวกันจะตัดพันทำไร่ ให้นายแคว้นอนุญาติให้แก่ผู้ขอก่อน

(5) การที่ออกใบอนุญาต ให้ราษฎรตัดฟันป่าไม้ทำไร่นี้ห้ามไม่ให้นายแคว้นเรียกเงินค่าธรรมเนียมอนุญาต อย่างใดอย่างหนึ่ง และถ้าไม่เป็นการควรห้ามตามข้อ 6 แล้ว ห้ามไม่ให้นายแคว้นขัดขวางให้เป็นที่เดือดร้อนของราษฎรในการทำไร่หาเลี้ยงชีพ

(6) ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใด ตัดพันป่าไม้ในที่มีต้นไม้สักทำไร่อย่างหนึ่ง ห้ามไม่ให้ตัดพันไม้ทำไร่คร่อมถนนหนทางหลวงหรือใกล้ทางหลวงให้กีดกั้นทางหลวงที่มหาชนเดินไปมาประการหนึ่ง เพราะถ้าตัดไม้ริมถนนหนทางหลวงทำไร่ต้องเส้นให้ห่างทางหลวงออกไปไม่น้อยกว่า 100 วาขนาด จึงจะตัดพันไม้ทำไร่ได้ แต่ที่ป่าทั้งปวงนอกจากป่าไม้สัก ป่าไม้สีเสียด ไม้กวาว หรือที่ไม่กีดกั้นแก่ถนนหนทางหลวง หรือไกลบ้านจะไม่พาให้ไฟเผาไหม้บ้านเรือนดังว่ามาแล้วนี้ ให้นายแคว้นออกอนุญาตให้ราษฎรได้ตัดพันหาเลี้ยงชีพไปตามเคย

(7) ให้นายแคว้นหมั่นตรวจตราดูแล ถ้าได้ทราบว่าผู้ใดไม่ได้รับหนังสืออนุญาตจากนายแคว้น ไปตัดพันที่ป่าใดทำไร่ ให้นายแคว้นห้ามปรามไม่ให้ผู้นั้นทำไร่ต่อไป เว้นแต่ได้

ขออนุญาตเสียก่อน ถ้าผู้นั้นยังขัดขืนไม่พังห้ามปราม ให้นายแคว้นจับตัวผู้นั้นมาส่งต่อนายแขวง เพื่อจะได้ลงโทษตามพระราชกำหนดกฎหมาย

(8) ให้ใช้แบบใบอนุญาตให้ทำไร่เข้าตามแบบที่ 10 และให้นายแคว้นส่งต้นขั้วใบอนุญาตกลับมาถึงที่ว่าการแขวงภายในเดือนเมษายนทุกปี

การเก็บค่าที่ดินทำไร่ปลูกยาสูบ

ข้อ 27 ให้กรมการแขวงจัดตรวจรังวัดเก็บเงินค่าที่ปลูกยาในวันที่ 1 ธันวาคม และควรตรวจเก็ฐให้เสร็จภายในเดือนมีนาคม

ข้อ 28 ให้ใช้แบบในนำอย่างแบบที่ 16 ใบบาญชีสำรวจแบบที่ 17 ใบเสร็จอย่างแบบที่ 18 ให้เจ้าพนักงานนาเมือง ตระเตรียมบาญชีรายย่อชื่อราษฎร ซึ่งต้องเสียเงินค่าที่ไร่ปลูกยาสูบตามแบบที่ 4 แล้วส่งไปยังที่ว่าการของนายแขวง ให้นายแขวงมอบให้นานแคว้นเพื่อนายแคว้นจะได้ชี้แจงต่อราษฎรให้ทราบทั่วกันว่าจะต้องเสียอากรคนละเท่าใด และให้นายแคว้นประกาศให้ราษฎรทราบล่วงน่าเสียก่อนไม่น้อยกว่า 15 วัน เพื่อราษฎรจะได้ตระเตรียมเงินไว้ให้พร้อม เมื่อถึงกำหนดนายแคว้นจะต้องบังคับให้ราษฎรนำเงินมาเสียค่านาจนสิ้นเชิง และให้กรมการแขวงยื่นรายงานการเก็ฐเงินต่อเค้าสนามหลวงตามแบบที่ 5 และเวลาที่เค้าสนามหลวงกำหนดให้ยื่น และเมื่อเก็บเสร็จแล้วให้ทำบาญชียอดพยุห์ ค่าที่ปลูกยาสูบตามแบบที่ 19 แลต้นขั้วส่งเค้าสนามโดยทันที

ข้อ 29 การเก็บค่าไร่ปลูกยาสูบนั้นๆ ถ้านายแคว้นแก่บ้านใดเปนน่าที่จัดการรังวัดแลเก็บเงินให้นายแคว้น แก่บ้าน ได้รับส่วนลดอย่างว่ามาแล้วในข้อ 21

ประกาศมา ณ วันที่ 2 พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก 119

(ลงพระนาม) ดำรงราชานุภาพ

เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก จ

กฎข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ที่ 4 แผนกป่าไม้

ว่าด้วยอัตราแบ่งปันเงินค่าตอไม้มณฑลพายัพ

กฎข้อบังคับ

ที่ 4 แผนกป่าไม้

วันที่ 8 มีนาคม รัตนโกสินทรศก 120

สารตรา เจ้าพระยาจักรีศรีรองครักษ์ สมุหนายกอรรคมหาเสนาธิบดี อภัยพิริย-ปรากรมพาหุ ถึง พระยานริศรราชกิจ ข้าหลวงใหญ่รักษาราชการมณฑลแลเค้าสนามหลวงมณฑลพายัพ

ด้วยมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า ด้วยตามความในสารตราที่ 3,1003 ลงวันที่ 24 พฤษภาคม ร.ศ. 119 ถึงเจ้าอุปราชแลเค้าสนามหลวงนครเชียง-ใหม่ เรื่องอัตราแบ่งปันเงินค่าตอไม้ป่าแขวงนครเชียงใหม่ความแจ้งอยู่แล้วนั้น

บัดนี้ทรงพระราชดำริห์เห็นว่าอัตราแบ่งปันเงินค่าตอไม้นั้นมีไว้สำหรับแต่เฉภาะป่าแขวงนครเชียงใหม่ เงินค่าตอนครลำพูน นครลำปาง นครน่าน แลนครแพร่นั้น ยังหามีอัตราที่จะแบ่งแน่ชัดเปนระเบียบไม่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกกฎข้อบังคับสำหรับแบ่งปันเงินค่าตอไม้ในมณฑลพายัพตั้งแต่จำนวนศก 120 เปนต้นไปเปนอัตราดังนี้คือ

นครเชียงใหม่

1. เงินค่าตอไม้ซึ่งเก็บได้จากป่าน้ำไหลแม่น้ำปิงมากน้อยเท่าใด ให้ยกเปนของหลวงกึ่งหนึ่ง พระราชทานแก่เจ้าผู้ครองเมืองกึ่งหนึ่ง

(2) บรรดาเงินค่าตอไม้ซึ่งเก็บได้จากป่าเมืองยวมแลขุนยวมนั้น ให้แบ่งแยกเปนของหลวงกึ่งหนึ่ง ยังอีกกึ่งหนึ่งให้แบ่งออกเปน 4 ส่วน พระราชทานแก่เจ้าผู้ครองเมืองนครเชียงใหม่ 1 ส่วนเปนเงินมรฎกของเจ้านาย 2 ส่วน ยกเปนเงินสำหรับบำรุงบ้านเมือง

เมื่อถึงคราวที่จะแบ่งเงินค่าตอคราวใด ให้เจ้าผู้ครองเมืองทำบาญชีชื่อเจ้านายบุตรหลานผู้รับมรฎก ควรที่จะได้รับเงินส่วนนี้ส่งไปยังข้าหลวงใหญ่ เพื่อให้ข้าหลวงใหญ่ตรวจแล้วจะได้ส่งบาญชีรายชื่อแลมีคำสั่งให้กรมป่าไม้จ่ายให้แก่เจ้านายบุตรหลานพระเจ้าอินทวิชยานนท์ผู้รับมรฎกซึ่งสมควรจะได้รับเงินรายนี้

2. เงินค่าตอไม้ซึ่งเก็บได้จากป่าแขวงนครลำพูน มากน้อยเท่าใด ให้แบ่งยกเปนของหลวงกึ่งหนึ่ง ยังอีกกึ่งหนึ่งให้แบ่งออกเปนสองส่วน พระราชทานแก่เจ้าผู้ครองเมืองนครลำพูน 1 ส่วน พระราชทานแก่เจ้านายบุตรหลาน 1 ส่วน

3. เงินค่าตอไม้ซึ่งเก็บได้จากป่าแขวงนครลำปาง มากน้อยเท่าใดให้แบ่งยกเปนของหลวงกึ่งหนึ่ง ยังอีกกึ่งหนึ่งให้แบ่งออกเปนสองส่วน พระราชทานแก่เจ้าผู้ครองเมืองนครลำปาง 1 ส่วน พระราชทานแก่เจ้านายบุตรหลาน 1 ส่วน

4. เงินค่าตอไม้ซึ่งเก็บได้จากป่าแขวงนครน่าน มากน้อยเท่าใดให้แบ่งยกเปนของหลวงกึ่งหนึ่ง ยังอีกหนึ่งให้แบ่งออกเป็นสองส่วน พระราชทานแก่เจ้าผู้ครองเมืองนครน่าน 1 ส่วน พระราชทานแก่เจ้านายบุตรหลาน 1 ส่วน

5. เงินค่าตอซึ่งเก็บได้จากป่าเมืองแพร่มากน้อยเท่าใด ให้แบ่งยกเปนของหลวงกึ่งหนึ่ง ยังอีกกึ่งหนึ่งให้แบ่งออกเปนสองส่วน พระราชทานเจ้าผู้ครองเมืองแพร่ 1 ส่วน ยกเปนเงินสำหรับบำรุงเมือง 1 ส่วน

6. เงินส่วนทั้งหลายที่เรียกว่าพระราชทานแก่เจ้าผู้ครองเมืองนั้น ในเวลาที่ไม่มีเจ้าผู้ครองเมืองแล้ว ถ้าผู้ใดได้รับราชการแทนเจ้าผู้ครองเมือง โปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินส่วนเจ้าผู้ครองเมือง โปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินส่วนเจ้าผู้ครองเมืองให้แก่ผู้แทนกึ่งหนึ่ง อีกกึ่งหนึ่งให้ยกเปนเงินบำรุงเมือง เว้นแต่เจ้าอุปราชผู้แทนเจ้าผู้ครองเมืองนครเชียงใหม่ได้รับราชการแขงแรงดี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้เจ้าอุปราชได้รับเงิน 3 ใน 4 ส่วนของเงินส่วนเจ้าผู้ครองเมืองตลอดชั่วในเวลาที่ทรงพระราชดำห์เห็นสมควร เงินยัง

1 ส่วน รวม 4 ส่วน ในเงินมรฎกของเจ้านาย 2 ส่วนนั้นให้แบ่งออกอีกเปน 7 ส่วน คงเป็นของ

เจ้าราชบุตร (น้อย สุริวงษ์)	1 ส่วน
เจ้าหนานมหาเทพ	1 ส่วน
เจ้าบัวทิพ	1 ส่วน
เจ้าคำหล่อ	1 ส่วน
เจ้าทิพเกษร	1 ส่วน
เจ้าดารารัศมี	$1\frac{1}{2}$ ส่วน
เจ้าอุบลวรรณา	$\frac{1}{2}$ ส่วน
รวมเปน	7 ส่วน

(3) เงินค่าตอไม้ป่าแม่ปายแลแม่ฮ่องษร ให้แบ่งแยกเปนของหลวงกึ่งหนึ่ง อีกกึ่งหนึ่งนั้นให้แบ่งออกเปน 4 ส่วน พระราชทานแก่เจ้าผู้ครองเมืองนครเชียงใหม่ 1 ส่วน เจ้าดารารัศมี 1 ส่วน เจ้าอุบลวรรณา 1 ส่วน ยกเปนเงินสำหรับบำรุงเมือง 1 ส่วน รวมเปน 4 ส่วน

(4) เงินค่าตอป่าไม้แม่เมัยให้แบ่งเปนของหลวงกึ่งหนึ่ง อีกกึ่งหนึ่งนั้นให้แบ่งออกเปนสามส่วน พระราชทานแก่เจ้าผู้ครองเมืองนครเชียงใหม่ 2 ส่วน ยกเปนเงินสำหรับบำรุงเมือง 1 ส่วน

(5) เงินค่าตอไม้ป่าแม่สะเกิม 1 ป่า แม่ตาฝัง 1 ป่า แม่แตะ 1 ป่า แม่แยะ 1 รวม 4 ตำบลนี้ ให้แบ่งยกเปนของหลวงกึ่งหนึ่ง อีกกึ่งหนึ่งให้แบ่งเป็น 4 ส่วน พระราชทานให้เปนเงินมรฎกของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ 2 ส่วน พระราชทานแก่เจ้าผู้ครองเมืองนครเชียงใหม่ 1 ส่วน ยกเปนเงินสำหรับบำรุงเมือง 1 ส่วน รวมเปน 4 ส่วน

(6) เงินส่วนแบ่งซึ่งเรียกว่าเปนเงินมรฎกของพระเจ้าอินทวิชยานนท์นั้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เหล็ออีก 1 ในส่วน 4 ของเงินส่วนเจ้าผู้ครองเมืองนั้นโปรดเกล้าฯ ให้กรมป่าไม้นำส่งคลังเมืองนครเชียงใหม่ยกเป็นเงินบำรุงเมือง

7. ส่วนเงินสำหรับบำรุงเมืองนั้น ให้กรมป่าไม้นำส่งคลังของเค้าสนามหลวงเมืองนั้น ถ้าจะใช้จ่ายการบำรุงบ้านเมืองรายใดต้องให้ลงในงบประมาณ เมื่อพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้วจึงจะจ่ายได้

8. แต่เงินส่วนแบ่งซึ่งเรียกว่า พระราชทานให้แก่เจ้านายบุตรหลานนั้น เมื่อถึงคราวที่จะแบ่งปันเงินค่าตอคราวใดให้เค้าสนามหลวงทำบาญชีราชื่อเจ้านายบุตรหลานผู้ที่ควรจะได้รับเงินส่วนนี้ ส่งไปยังข้าหลวงใหญ่ เพื่อจะให้ข้าหลวงใหญ่ตรวจแล้วจะได้ส่งบาญชีรายชื่อแลมีคำสั่งให้กรมป่าไม้จ่ายให้แก่เจ้านายบุตรหลานซึ่งสมควรจะได้รับเงินรายนี้

9. เพื่อจะให้ง่ายในการคิดแบ่งเงินค่าตอ จึ่งได้ทำอัตราส่วนแบ่งสอดมาในซองสารตราฉบับนี้ให้ด้วยแล้ว

(ลงพระนาม) ดำรงราชานุภาพ

ประทับตราพระราชสีห์ใหญ่มาเป็นสำคัญ

อัตราแบ่งปันเงินค่าตอไม้ในมณฑลพายัพ

(เงินเก็บได้มากน้อยเท่าใดให้แบ่งออกตามเสศส่วนดังนี้)

1. <u>ป่าน้ำไหลรวมลงแม่น้ำปิง</u>

ของหลวง	$\frac{1}{2}$		ผู้แทนเจ้าผู้ครองเมือง	$\frac{3}{8}$
เจ้าผู้ครองเมือง	$\frac{1}{2}$	หรือ	เงินบำรุงเมือง	$\frac{1}{8}$

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

(2) ป่าเมืองยวมและขุนยวม

ของหลวง	$\frac{1}{2}$			
เจ้าผู้ครองเมือง	$\frac{1}{8}$	หรือ	ผู้แทนเจ้าผู้ครองเมือง	$\frac{3}{32}$
เงินบำรุงเมือง	$\frac{1}{8}$		มรฎกเจ้านาย	$\frac{1}{4}$
			เงินบำรุงเมือง	$\frac{5}{32}$

ส่วนที่เรียกเป็นมรฎกของเจ้านายนั้นแบ่งออกดังนี้คือ

1 เจ้าราชบุตร , (น้อยสุริวงษ์,)	$\frac{1}{28}$
2 เจ้าหนานมหาเทพ	$\frac{1}{28}$
3 เจ้าบัวทิพย์	$\frac{1}{28}$
4 เจ้าคำหล่อ	$\frac{1}{28}$
5 เจ้าทิพเกษร	$\frac{1}{28}$
6 เจ้าดารารัศมี	$\frac{3}{56}$
7 เจ้าอุบลวรรณา	$\frac{1}{56}$

(3) ป่าเมืองปาย และแม่ฮ่องษร

ของหลวง	$\frac{1}{2}$			
เจ้าผู้ครองเมือง	$\frac{1}{8}$	หรือ	ผู้แทนเจ้าผู้ครองเมือง	$\frac{3}{32}$

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เจ้าดารารัศมี $\frac{1}{8}$

บำรุงเมือง $\frac{1}{8}$

(4) ป่าแม่เม้ย

ของหลวง $\frac{1}{2}$

เจ่าผู้ครองเมือง $\frac{1}{3}$ หรือ

บำรุงเมือง $\frac{1}{6}$

เจ้าดารารัศมี $\frac{1}{8}$

บำรุงเมือง $\frac{5}{32}$

ผู้แทนเจ้าผู้ครองเมือง $\frac{1}{4}$

บำรุงเมือง $\frac{1}{4}$

(5) ป่าแม่สะเกิบ แม่แยะ แม่ตาฝั่ง แลแม่แตะ

ของหลวง $\frac{1}{2}$

มรฎกพระเจ้านครเชียงใหม่ $\frac{1}{4}$

เจ้าผู้ครองเมือง $\frac{1}{8}$

บำรุงเมือง $\frac{1}{8}$

มรฎกพระเจ้านครเชียงใหม่ $\frac{1}{4}$

ผู้แทนเจ้าผู้ครองเมือง $\frac{3}{32}$

บำรุงเมือง $\frac{5}{32}$

2 ป่านครลำพูน

ของหลวง $\frac{1}{2}$

เจ้าผู้ครองเมือง $\frac{1}{4}$

เจ้านาย $\frac{1}{4}$

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3. ป่านครลำปาง

ของหลวง $\frac{1}{2}$

เจ้าผู้ครองเมือง $\frac{1}{4}$

4 ป่านครน่าน

ของหลวง $\frac{1}{2}$

เจ้าผู้ครองเมือง $\frac{1}{4}$

5. ป่าเมืองแพร่

ของหลวง $\frac{1}{2}$

เจ้าผู้ครองเมือง $\frac{1}{4}$

เงินบำรุงเมือง $\frac{1}{4}$

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ฉ

พระราชบัญญัติ

ลักษณการเก็บเงินรัชชูปการ

พุทธศักราช 2462

พระราชปรารภ

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ข้อความที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเก็บเงินค่าราชการศก 120 ในบางอย่างไม่เหมาะสมแก่หนทาราชการและกาลสมัย ด้วยเหตุว่าแต่เดิมมา ประชาชนในบางจำพวกที่ได้เสียเงินต่อแผ่นดิน เรียนว่าเงินสร่วยหรือเงินค่าราชการและบางจำพวกไม่ต้องเสียเงินอย่างใด ด้วยได้รับความยกเว้นก็มีนับว่าการเสียเงินค่าราชการในสมัยนั้นไม่เปนการสม่ำเสมอ ทรงพระราชดำริห์เห็นว่า ถึงเวลาอันสมควรที่จำต้องเปลี่ยนวิธีเก็บเงินค่าราชการให้เปนการเสมอหน้าทั่วไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนเก็บเปนเงินรัชชูปการ อีกนัยหนึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนแปลงแบบแผนราชการแลอำนาจแห่งเจ้าพนักงาน เจ้าน่าที่ที่เก็บเงินภาษีอากรเปนลำดับมาโดยมาทรงพระราชดำริห์เห็นว่า เพื่อให้เปนการเรียบร้อยแลสดวกแก่น่าที่เจ้าพนักงานผู้สำรวจเก็บเงินรัชชูปการ แลฝ่ายบุคคลซึ่งจะต้องเสียเงิน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณการเก็บเงินรัชชูปการพุทธศักราช 2462 นี้ขึ้นใช้แทนสืบไป

นามพระราชบัญญัติและกำหนดท้องที่และวันให้ใช้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียก พระราชบัญญัติลักษณการเก็บเงินรัชชูปการ พุทธศักราช 2462 แลให้ใช้ทั่วพระราชอาณาจักร์ ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2462 เปนต้นไป และตั้งแต่วันที่ได้ใช้พระราชบัญญัตินี้ไป ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเก็บเงินค่าราชการ ร,ศ,120 และ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พระราชบัญญัติเพิ่มเติมการเก็บเงินค่าราชการศก 120 ลงวันที่ 17 สิงหาคม ศก 123 และพระราชบัญญัติเพิ่มเติมการเก็บเงินค่าราชการศก 120 ลงวันที่ 14 กรกฎาคม พุทธศักราช 2458 กับบรรดากฎเสนาบดีและข้อบังคับซึ่งได้เคยใช้ในการเก็บเงินค่าราชการมาในมณฑลและเมืองใดแต่เดิมเสียให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน,

คำอธิบายคำซึ่งกล่าวในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 2 ในพระราชบัญญัตินี้

คำว่า "เสนาบดี" ให้พึงเข้าใจว่า เสนาบดีซึ่งได้บัญชาการสรรพากร

คำว่า "เทศาภิบาล" ให้พึงเข้าใจว่า สมุหเทศาหรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนครบาลจังหวัด หรือเค้าสนามหลวง คำว่า"เจ้าพนักงาน"ให้พึงเข้าใจว่า บรรดาผู้ที่มีน่าที่กระทำการตามพระราชบัญญัตินี้

คำว่า "รัชชูปการ" ให้พึงเข้าใจว่า บรรดาเงินซึ่งบุคคลต้องถวายหลวง ตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ค่าว่า "กฎเสนาบดี" ให้พึงเจ้าใจว่า ข้อบังคับที่ให้การเป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งเสนาบดีตั้งขึ้น โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ แลได้ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา

กำหนดอัตราเงินรัชชูปการ

มาตรา 3 อัตราเงินรัชชูปการให้มีกำหนดเก็บอย่างสูงเพียงคนหนึ่งปีละ 6 บาท ส่วนอัตราเงินค่าราชการ ซึ่งได้กำหนดให้เก็บไว้ก่อนวันที่ได้ใช้พระราชบัญญัตินี้ ให้ถือประหนึ่งเหมือนว่าเป็นได้กำหนดไว้โดยพระราชบัญญัตินี้ แลให้เสนาบดีมีอำนาจที่จะแก้อัตรานี้ในท้องที่ใด เช่นว่าจะลดอัตราลงหรือจะเพิ่าอัตราขึ้นก็ได้ เมื่อได้ประกาศบอกกำหนดอัตราในหนังสือราชกิจจานุเบกษาแล้ว แต่มีให้เกินหนึ่ง ปีละ 6 บาท

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กำหนดบุคคลซึ่งต้องถวายเงินรัชชูปการ

มาตรา 4 ตั้งแต่วันที่ได้ใช้พระราชบัญญัตินี้ ให้บรรดาชายฉกรรจ์ซึ่งมีอายุ 18 ปีจนถึง 60 ปี รับผิดชอบการเสียเงินรัชชูปการ เว้นไว้แต่บุคคลบางจำพวก ซึ่งจะได้กำหนดไว้ในมาตรา 5 ต่อไป

แต่ชายฉกรรจ์ซึ่งต้องเสียเงินรัชชูปการตามข้อความในมาตรานี้ให้พึงเข้าใจว่า ความรับผิดชอบในการ ที่ต้องเสียเงินนั้น ให้เริ่มแต่ พ,ศ, ที่ชายฉกรรจ์อายุได้ 18 ปีบริบูรณ์เป็นต้นตลอดถึง พ,ศ,ที่ครบ 60 ปีบริบูรณ์

กำหนดบุคคลซึ่งยกเว้นไม่ต้องถวายเงินรัชชูปการ

มาตรา 5 ชายฉกรรจ์ ซึ่งให้ยกเว้นไม่ต้องเสียเงินรัชชูปการนั้น คือ บุคคลในจำพวกเหล่านี้

1, ภิกษุ สามเณร, บาดหลวง, ครูสอนสาสนาคฤศเตียนและผู้สอนสาสนาอิศลาม ส่วนผู้สอนสาสนาอิศลามนั้น ให้กำหนดในสุเหร่าแห่งหนึ่งไม่เกินกว่า 3 คน

2, ทหารบก, ทหารเรือ, ตำรวจภูธร,ตำรวจชระนครบาลที่ประจำการ และในระหว่างที่อยู่ในกองหนุนชั้นที่ 1 กองหนุนชั้นที่ 2 ประเภท 1 กองหนุนชั้น 3 ประเภท 1 หรือได้รับราชการประจำการ และกองหนุนตามที่กล่าวมาแล้วนี้ ครบบริบูรณ์ตามกำหนด แล้วปลดพ้นราชการทหารประเภท 1

การยกเว้นในข้อ 2 ที่กล่าวข้างบนนี้ ไม่นับพวกข้าราชการชั้นนายที่มียศสัญญาบัตร หรือเทียบยศเสมอด้วยนายทหารสัญญาบัตรด้วย

3 กนัน,ผู้ใหญ่บ้าน,สารวัด,แพทย์ประจำตำบล

4 คนพิการทุพลภาพที่ไม่สามารถจะประกอบการหาเลี้ยงชีพได้เอง

5 คนพวกอื่น ๆ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเว้นโดยเฉพาะในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กำหนดน่าที่เจ้าบ้าน ในการสำรวจเงินรัชชูปการ

มาตรา 7 ในท้องที่ใด ซึ่งได้กำหนดให้เจ้าบ้านมีน่าที่รับผิดชอบการสำรวจชายฉกรรจ์ ซึ่งต้องเสียเงินรัชชูปการ ให้เจ้าบ้านยื่นรายงานสำรวจต่อเจ้าพนักงานตามวันเวลาที่นายอำเภอจะได้กำหนดไว้นั้น และให้รับรองว่ารายงานสำรวจที่ยื่นยันเปนการถูกต้อง ถ้าเจ้าบ้านผู้ใดกระทำตามข้อความในมาตรานี้อย่างใด ให้นายอำเภอมีอำนาจที่จะเรียกตัวผู้นั้นมาสอบสวน ถ้าได้ความว่าผู้นั้นฝ่าฝืนจริง ก็ให้มีอำนาจที่จะปรับผู้นั้นครั้งหนึ่งเปนจำนวนเงิน 5 บาท

น่าที่ชายฉกรรจ์ซึ่งต้องเสียเงินรัชชูปการ

มาตา 8 ให้บรรดาบุคคลที่ต้องเสียเงินรัชชูปการ หรือควรได้รับความยกเว้นจากการเสียเงินรัชชูปการตามพระราชบัญญัตินี้รับผิดชอบรายงานตนต่อผู้มีน่าที่กระทำการสำรวจ ในท้องที่ซึ่งตนตั้งภูมิลำเนาอยู่หรือที่ได้ประกอบการหาเลี้ยงชีพนั้นทุก ๆ ปี ตามเวลาที่เทศาภิบาลได้กำหนดไว้ เพื่อเจ้าพนักงานจะได้ลงรายการสำรวจไว้ในทะเบียนสำรวจ และผู้ที่จะต้องเสียเงินรัชชูปการต้องรับผิดชอบการเสียเงินรัชชูปการต่อเจ้าพนักงานสถานที่ และตามเวลาซึ่งเทศาภิบาลจะได้กำหนดไว้ด้วย ถ้าผู้ใด ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบรายงานตนต่อเจ้าพนักงานเพื่อขึ้นทะเบียนสำรวจฝ่าฝืนไม่กระทำตาม และไม่เสียเงินรัชชูปการตามเวลาสถานที่ซึ่งได้กำหนดไว้ให้เสียแล้วนั้นก็ดี หรือผู้ใดซึ่งต้องรับผิดชอบตามที่ว่ามาแล้วในมาตรานี้ ไปจากท้องที่อำเภอที่ตนตั้งภูมิลำเนาอยู่ดดยยังไม่ได้เสียเงินรัชชูปการก็ดี ผู้นั้นต้องเสียเงินอิกโสตหนึ่งเท่าอัตราเงินรัชชูปการในท้องที่ซึ่งผู้นั้นได้ถูกเจ้าพนักงานบังคับให้เสีย เพื่อให้ได้เงินตามข้อความในมาตรานี้ ให้เจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะปฏิบัติการให้เปนไปตามข้อความแห่งมาตรา 11

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ว่าด้วยการที่ชายฉกรรจ์จะไปต่างท้องที่ก่อนกำหนดเวลาสำรวจและเก็บเงินรัชชูปการ

มาตรา 9 ถ้าใช้ฉกรรจ์คนใด ซึ่งสมควรจะต้องเสียเงินรัชชูปการตามพระราชบัญญัตินี้ มีความประสงค์จะไปจากท้องที่อำเภอซึ่งตนตั้งภูมิลำเนา หรือที่ที่ใดประกอบการหาเลี้ยงชีพอยู่นั้นด้วยกิจการประการใด ๆ ก่อนวันสำรวจเก็บเงินรัชชูปการที่ได้กำหนดไว้ตามมาตรา 8 ให้มารายงานตนขึ้นทำเบียนสำรวจและเสียเงินรัชชูปการต่อนายอำเภอท้องที่นั้น

ว่าด้วยเงินรัชชูปการค้าง

มาตรา 10 ถ้าผู้ใด ซึ่งสมควรจะต้องเสียเงินรัชชูปการแต่ไม่ได้มาเสียตามวันกำหนด ซึ่งเทศาภิบาลจะได้กำหนดไว้นั้นหรือเงินค่าราชการค้างมาก่อนวันที่ได้ใช้พระราชบัญญัตินี้ หรืออ้างว่าได้เสียแล้ว แต่มิได้มีใบเสร็จรับเงินของเจ้าพนักงานมาแสดงก็ดี ให้ถือว่าเงินพระราชทรัพย์ยังคงค้างอยู่แก่ผู้นั้นตามข้อความในพระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่วันนั้นต่อไป

อำนาจเจ้าพนักงานในการเร่งเก็บเงินรัชชูปการที่ค้าง

มาตรา 11 ถ้าผู้ใด ซึ่งสมควรจะต้องเสียเงินรัชชูปการก็ดี หรือต้องเสียค่าปรับตามข้อความในพระราชบัญญัตินี้ก็ดี ไม่เสียเงินกำหนดด้วยประการใด ๆ ให้นายอำเภอมีอำนาจที่จะยึดทรัพย์สมบัติของผู้ซึ่งเงินยังค้างขายทอดตลาด เพื่อให้ได้เงินที่จะต้องเสีย และค่าใช้จ่ายในการยึดทรัพย์ขายทอดตลาดด้วย แต่ในการขายทอดตลาดทรัพย์สมบัติ ถ้าได้เงินมากกว่าจำนวนเงินซึ่งชายฉกรรจ์จะต้องเสีย จำนวนเงินที่เกินนั้นให้คืนแก่เจ้าของรับไป ชายฉกรรจ์รายใดซึ่งมีเงินรัชชูปการค้าง เมื่อนายอำเภอได้จัดการไต่สวนแล้ว เห็นว่าผู้นั้นไม่มีทรัพย์สมบัติอย่างใดที่จะยึดขายทอดตลาดได้ดังที่ว่ามานี้ ให้นายอำเภอมีอำนาจที่จะสั่งให้เอาตัวผู้นั้นใช้งานโยธามีกำหนด 30 วัน ในระหว่างเวลาที่ทำการไต่สวนหรือทำงานโยธา ให้นายอำเภอมีอำนาจที่จะสั่งให้ขังผู้นั้นไว้ในเรือนจำหรือสถานที่แห่งหนึ่งแห่งใดตามแต่เทศาภิบาลจะกำหนดไว้ การใช้งานโยธา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

นั้นไม่จำกัดท้องที่ ๆ จะให้ทำงาน การยึดทรัพย์นั้นให้อนุโลมตามความในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง, รัตนโกสินทรศก 127 มาตรา 81 - 82 - 85 - 89 - 90

มาตรา 12 ถ้าผู้ใดได้เสียรัชชูปการรับใบเสร็จไปแล้วก็ดีหรือได้รับยกเว้นคุ้มเงินรัชชูปการไปแล้วก็ดี และใบเสร็จหรือใบยกเว้นนั้นเปนอันตรายหายไปด้วยความเลินเล่อของผู้ถือ ๆ จะมาขอใบแทน เมื่อเจ้าพนักงานได้พิสูจน์เห็นความสุจริตของผู้นั้นแล้ว ก็ให้ออกใบแทนเรียกเงินค่าธรรมเนียมฉบับละกึ่งอัตราเงินรัชชูปการในท้องที่ตำบลที่อยู่นั้น เว้นแต่ได้ถูกอันตรายอันเปนภัยออกอำนาจ เหลือวิสัยที่จะป้องกันได้ ก็ให้เรียกค่าใบแทนฉบับละ 25 สตางค์

ว่าด้วยการจ่ายส่วนลด

มาตรา 13 ให้เสนาบดีมีอำนาจที่จะกำหนดการจ่ายเงินส่วนลดให้แก่เจ้าพนักงานผู้กระทำการสำรวจ ว่าจะให้เจ้าพนักงานจำพวกใดจ่ายอัตราอย่างใด แต่ไม่เกินกว่าอัตราร้อยละ 5 ในจำนวนเงินที่เก็บได้

ให้เสนาบดีมีอำนาจตั้งกฎเสนาบดี

มาตรา 14 ให้เสนาบดีมีอำนาจที่จะตั้งกฎเสนาบดี เพื่อจัดการให้เปนไปตามพระราชบัญญัตินี้ แลกฎเสนาบดีนั้น ให้ถือเปนส่วนหนึ่งในพระราชบัญญัตินี้

เสนาบดีรักษาพระราชบัญญัติ

มาตรา 15 ให้เสนาบดีซึ่งได้บัญชาการสรรพากรมีน่าที่รักษาการให้เปนไปตามพระราชบัญญัตินี้

กำหนดการฟ้องเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามพระราชบัญญัติ

มาตรา 16 เจ้าพนักงานที่มีน่าที่ทำการตามพระราชบัญญัตินี้ แม้ได้กระทำการไปโดยสุจริตถูกต้องตามพระราชบัญญัติ แลกฎเสนาบดีแล้ว ห้ามไม่ให้ผู้หนึ่งผู้ใดฟ้องร้องเจ้าพนักงานผู้นั้นได้ เว้นไว้แต่จะได้รับอนุญาตจากเสนาบดีผู้บัญชาการสรรพากร

ประกาศมาณวันที่ 22 มีนาคม พุทธศักราช 2461 เป็นปีที่ 9 ในรัชการปัตยุบันนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ช

ร่างกฎเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ร.ศ.131

แก้ไขวิธีเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติลักษณเกณฑ์จ้าง

ร.ศ. 119

ด้วยตามความในพระราชบัญญัติเกณฑ์จ้าง ร.ศ. 119 มาตรา 6 ความว่า ถ้าจะเกณฑ์แรงหรือพาหนะของราษฎรมาใช้ราชการควรให้ค่าจ้างแก่ผู้ถูกเกณฑ์ตามสมควร เว้น แต่เกณฑ์มาทำการเพื่อประโยชน์ของประชุมในหมู่นั้นเอง ไม่จำเป็นจะต้องให้ค่าจ้าง มาตรา 11 มาตรา 12 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลมีอำนาจที่จะออกใบคุ้มเกณฑ์ให้แก่ราษฎรที่ทำหน้าที่ทำมาหากินโดยเต็มกำลังมิให้ถูกกะเกณฑ์รับราชการ มาตรา 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีมีอำนาจที่จะตั้งกฎข้อบังคับกำหนดแพนกราช-การที่จะเกณฑ์ราษฎรได้ ให้เทศาภิบาลเกณฑ์แต่ในกำหนดนั้น มาตรา 7 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีมีอำนาจที่จะกำหนดอัตราค่าจ้างแรงแลพาหนะของราษฎรซึ่งเกณฑ์มาใช้ราชการ และมาตรา 8 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวงใหญ่สำเร็จราชการมณฑลมีอำนาจที่จะตั้งข้อบังคับและแบบแผนวิธีกะเกณฑ์ราษฎรตามพระราชบัญญัตินั้น

เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตประกาศกฎเสนาบดีตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ร.ศ.119 ครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 120 ครั้งหนึ่ง ในกฎเสนาบดีนี้ได้กำหนดแพนกราชการที่ให้เกณฑ์จ้างราษฎรได้ในราช-การ 8 ประเภท แลได้ตั้งอัตราค่าแรงเกณฑ์ ถ้าคนถูกเกณฑ์กินอาหารของตนเองให้ค่าแรงวันละ 50 สตางค์ ถ้ากินของหลวงเลี้ยงให้ค่าแรงวันละ 25 สตางค์ เว้นแต่พวกทำการเก็บรังนกซึ่งเรียกว่าคนชาหอชั้นที่ 1 วันละ 2 บาท ชั้นที่ 2 วันละบาทหนึ่ง คนประจำงานวันละ 50 สตางค์ ให้เจ้าภาษีรังนกเลี้ยงดูแลจัดพาหนะรับส่งเองความแจ้งอยู่ในกฎเสนาบดีที่ได้ประกาศนั้นแล้ว

ส่วนระเบียบแบบวิธีเกณฑ์ซึ่งอยู่ในอำนาจข้าหลวงเทศาภิบาลจำนวนกำหนดนั้น ให้กำหนดวิธีเกณฑ์เปน 2 อย่าง คือเกณฑ์แรงงานราษฎรทำการเพื่อประโยชน์ของประชุมชน เรียกว่าเกณฑ์ทำการโยธา มีกำหนดคนหนึ่งปีละ 15 วัน เปนอย่างมาก อีกอย่างหนึ่งคือเกณฑ์จ้างเวลามีราชการเกิดขึ้นผลัดเปลี่ยนกันไปไม่มีกำหนด แล้วแต่จะมีราชการเกิดขึ้นหรือไม่มี ถ้าไม่มีก็ไม่ถูกเกณฑ์ การที่เปนมาดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริห์ว่า ในเวลานี้การไปมาในพระราชอาณาจักร์ก็สดวกขึ้นโดยลำดับ มีพาหนะอย่างอื่นใช้หลายอย่างแล้ว ความจำเปนที่จะต้องเกณฑ์ใช้แรงแลพาหนะของราษฎรในราชการไม่มากเหมือนแต่ก่อน มีพระราชประสงค์จะให้ราษฎรถูกการกะเกณฑ์น้อยลงโดยทรงพระมหากรุณาแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน จึงพระราชทานกระแสพระราชดำริห์แก่เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยให้ออกไปตรวจพิเคราะห์การเรื่องนี้ถึงท้องที่ตามหัวเมืองหลายมณฑล แลเมื่อคราวประชุมเทศาภิบาล ร.ศ.131 ทรงพระกรุณรโปรดเกล้าฯ ให้ที่ประชุมเทศาภิบาลปฤกษาทำเนื้อเห็นขึ้นกราบบังคมทูลว่า จะควรลดหย่อนการกะเกณฑ์ราษฎรลงไปได้เพียงเท่าใดเปนอย่างที่สุด ซึ่งจะไม่เสียประโยชน์ของราชการบ้านเมืองที่ประชุมเทศาภิบาลได้ปฤกษาทำเนื้อเห็นขึ้นกราบบังคมทูล ทรงพระราชดำริห์เห็นชอบด้วยจึงได้ทราบพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งกฎเสนาบดีไว้ต่อไปดังนี้.-

ข้อ 1 กฎนี้ให้เรียกว่า "กฎเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ร.ศ.131 แก้ไขวิธีเกณฑ์สำหรับพระราชบัญญัติลักษณเกณฑ์จ้าง ร.ศ.119" แลให้ใช้กฎนี้แต่วันประกาศเปนต้นไป

ข้อ 2 เมื่อใช้กฎนี้แล้ว ให้ยกเลิกกฎเสนาบดีที่ได้ประกาศเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 119 แลวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ร.ศ.120 เสียทั้งสองกฎ

ข้อ 3 ตามกฎเสนาบดี ร.ศ. 119 ที่ได้กำหนดแพนกราชการอันควรเกณฑ์จ้างแรงหรือพาหนะของราษฎรมาใช้ได้เปน 8 แพนก คือ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1) ส่งคนแลส่งสิ่งของในราชการ

2) จัดหาสิ่งของหลวงแลของสำหรับใช้ราชการ

3) ประจำรักษาด่านทางหรือรักษาของในราชการ

4) ซ่อมแซมปลูกสร้างสถานสำหรับราชการ

5) ขุดแลรักษาทางน้ำ

6) ทำแลรักษาทางบก

7) ซ่อมแซมรักษาเสาสายโทรเลข โทรศัพท์

8) ราชการอย่างอื่น ๆ ซึ่งมีท้องตราเสนาบดีสั่งโดยเฉพาะ

นั้น แต่นี้ต่อไปให้งดเสีย 6 แพนก คงให้เกณฑ์จ้างได้แต่ในราชการ 2 แพนก คือ

1) ในราชการรับส่งสิ่งของแลผู้คน

2) ในราชการพิเศษอันมีท้องตราเสนาบดีสั่งโดยเฉพาะ

ข้อ 4 แม้ในราชการทั้ง 2 แพนกที่ว่ามาในข้อ 3 นี้

1) ถ้าอาจจะว่าจ้างผู้คนพาหนะได้พอแลทันราชการแล้ว ก็ให้จ้างตามประเพณีเมือง ห้ามมิให้ใช้วิธีเกณฑ์จ้าง

2) ถ้าหากว่าต้องใช้วิธีเกณฑ์จ้างไซร้ ก็ให้ค่าจ้างตามอัตราที่เขาจ้างกันเปนประเพณีเมืองในที่นั้น

ข้อ 5 ในการเกณฑ์จ้างเปนน่าที่กรมการอำเภอแลกำนันผู้ใหญ่บ้านที่จะกะเรียนผู้คนแลพาหนะให้กระทำโดยหลักฐานดังนี้ คือ

1) เกณฑ์ได้แต่ด้วยคำสั่งของผู้มีอำนาจปกครองท้องที่โดยตรง คือข้าหลวง สำเร็จราชการมณฑล ปลัดมณฑลหรือผู้ว่าราชการเมืองหรือนายอำเภอ

2) ต้องจดหมายเหตุไว้ในที่ว่าการอำเภอวันใดผู้ใดสั่งให้เกณฑ์ เกณฑ์เพื่อราชการอย่างใด เกณฑ์คนหรือพาหนะบ้านใด ตำบลใด จำนวนคนแลพาหนะเท่าใด เวลาเกณฑ์ทำ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ราชการช้าเร็วเท่าใด

3) กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องกะให้ผู้ต้องเกณฑ์ผลัดเปลี่ยนเวรกันเพื่อให้คนหนึ่งต้องถูกการเกณฑ์จ้างเป็นอย่างน้อยที่สุด

ข้อ 6 ผู้สั่งเกณฑ์จ้างต้องเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้ผู้ถูกเกณฑ์ได้รับค่าจ้างตามสมควรแก่ราคา กล่าวคือเมื่อก่อนที่จะสั่งจ้างต้องรู้เสียก่อนว่า ผู้ถูกเกณฑ์จะได้รับค่าจ้างจากผู้ใด ราคาเท่าใด และจะได้รับที่ใดเมื่อใด ถ้าสามารถจะทำได้ ควรให้ผู้ถูกเกณฑ์ได้รับเงินค่าจ้างเสร็จก่อนกลับบ้าน

ข้อ 7 ผู้มีอำนาจที่จะสั่งเกณฑ์จ้างได้ตามกฎนี้ก็ดี ผู้ไปราชการก็ดี ต้องเข้าใจความตามเลข 1 ในข้อ 3 อยู่เสมอ ว่าวิธีเกณฑ์จ้างนี้ให้ใช้แต่ในเวลาจำเป็น เพราะฉนั้นถ้าหากจะทำให้สำเร็จประโยชน์แก่ราชการได้วิธีอย่างอื่นแล้ว ไม่ควรจะใช้การกะเกณฑ์เลยเป็นอันขาด

ข้อ 8 การเกณฑ์แรงงานราษฎรทำการสาธารณประโยชน์ตามที่ว่าไว้ในพระราชบัญญัติลักษณเกณฑ์จ้าง ร.ศ. 119 มาตรา 6 นั้น ให้พึงเข้าใจว่าเฉพาะแต่ในการ 2 ประเภทนี้ คือ

1) การซึ่งผู้ทำจะได้รับผลประโยชน์เองโดยตรงหรือโดยทางอ้อม ยกตัวอย่างดังที่ใดเป็นที่ควรมีสินค้าอันเป็นผลประโยชน์มาก แต่สินค้านั้นราคาต่ำ ไม่เป็นประโยชน์ได้ดังสมควร เพราะเหตุที่ยังไม่มีถนนหนทางที่จะพาสิ่งสินค้าไปขายในตลาดได้โดยสดวกการทำถนนหนทางนั้นชื่อว่าเป็นประโยชน์แก่บรรดาผู้ที่ปลูกสร้างสิ่งสินค้า หรือที่ค้าหากำไรในสินค้านั้น ฉนี้เป็นต้นประการหนึ่ง

2) การที่จะป้องกันภยันตรายแก่การหาเลี้ยงชีพของประชุมชนในที่นั้นเอง ยกตัวอย่างดังคราวเกิดอุบัทวเหตุแก่การทำนา เช่น น้ำมากหลากไหลมาจะท่วมต้นเข้ากล้าเสียก็ดีการระดมแรงไขน้ำหรือทำทำนบกั้นน้ำ ชื่อว่าเป็นการสาธารณประโยชน์เพื่อป้องกันภยันตรายแก่การหาเลี้ยงชีพของประชุมชนในที่นั้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ข้อ 9 อำนาจการสั่งเกณฑ์ทำการสาธารณประโยชน์ ถ้าเกณฑ์ทำการเพื่อให้เกิดประโยชน์ดังว่ามาในเลข 1 ข้อ 8 สั่งได้แต่ข้าหลวงสำเร็จราชการมณฑล ถ้าเกณฑ์ทำการเพื่อป้องกันภยันตราย เพราะเหตุที่มักเป็นการรีบร้อนไม่มีเวลารอ ให้ผู้ว่าราชการเมืองและนายอำเภอมีอำนาจที่จะสั่งการเกณฑ์ได้ด้วย

ข้อ 10 บรรดาการเกณฑ์กระทำสาธารณประโยชน์อันว่าไว้ในเลข 1 ในข้อ 8 ซึ่งเป็นส่วนบำรุงผลประโยชน์นั้น ถ้าเป็นการที่คิดกะขึ้นใหม่ ไม่ใช่เพียงซ่อมแซมของเก่าเท่านั้นแล้ว การที่จะทำต้องได้รับอนุมัติของเสนาบดีก่อนจึงจะเกณฑ์แรงงานราษฎรทำได้

ข้อ 11 กำหนดการเกณฑ์ทำการสาธารณประโยชน์ทั้งปวง ให้เกณฑ์ราษฎร ทำการได้เพียงปีละ 10 วัน เป็นอย่างมาก เว้นแต่ในการป้องกันภยันตราย ถ้าการที่ทำจำเป็นต้องใช้เวลากว่านั้น ก็ต้องให้ระดมทำจนพ้นภยันตราย

ข้อ 12 ที่กำหนดเวลาขอแรงงานได้ปีละ 10 วัน ดังกล่าวมาในข้อก่อนนั้น ให้พึงเข้าใจดังนี้ คือ

(1) ถ้าปีใดไม่มีงานทำก็ดี หรืองานมีทำไม่ถึง 10 วัน ก็ดี อย่าให้เอาวันที่ยังต่ำ 10 วันในปีนั้นไปบวกเพิ่มในปีน่า

(2) ถ้าหากว่างงานที่ทำ ได้จัดแบ่งปันโดยประมาณเป็นปานกลางว่าคนหนึ่ง จะทำแล้วได้ใน 10 วัน ถ้าแลผู้ใดอุสาหะทำแล้วได้ก่อน ให้ถือว่าเหมือนได้ทำงานครบ 10 วัน ถ้าแลผู้ใดเกียจคร้านทำงานนั้นไม่แล้วทันตามอัตราที่กะ จะให้ทำต่อไปจนแล้วแม้เกิน 10 วัน ก็ได้

ข้อ 13 ผู้ทำงานสาธารณประโยชน์ไม่ได้รับค่าแรง แต่ถ้าที่ไปทำการจำจะต้องหาอาหารไปกิน ให้จ่ายเบี้ยเลี้ยงหรือเสบียงของหลวงให้ อย่าให้ผู้ทำงานต้องลงทุนทรัพย์ในการกิน

ข้อ 14 บรรดาเครื่องมือที่ทำการสาธารณประโยชน์สิ่งใดราษฎรไม่มีใช้ของหลวงอย่าให้ราษฎรต้องซื้อเครื่องมือเอง

ข้อ15 ในการเกณฑ์ไม่ว่าเกณฑ์จ้าง หรือเกณฑ์ทำการสาธารณประโยชน์ ผู้ต้องเกณฑ์จะหาผู้อื่นมาทำการแทนตัวก็ได้

ข้อ 16 ในการยกเว้นผู้ซึ่งติดธุระประกอบการหาเลี้ยงชีพโดยเต็มกำลังจากการกะเกณฑ์ ตามความที่ว่าไว้ในพระราชบัญญัติลักษณเกณฑ์จ้างมาตรา 11 แลมาตรา 12 ว่าให้เปนอำนาจแลน่าที่ข้าหลวงสำเร็จราชการมณฑลจะกำหนดแลยกเว้นนั้น ให้ถือเปนหลักดังนี้ คือ

1) ผู้ที่ได้บริจาคทรัพย์ทำการกุศลซึ่งข้าหลวงเทศาภิบาลเห็นว่าเป็นสาธารณประโยชน์เกินกว่าค่าแรงที่จะต้องทำการ

2) ผู้ที่ออกแรงก่อสร้างที่ดินทำการเพาะปลูกเต็มกำลังแล้ว

3) ผู้ที่ได้ทำเรือกสวนไร่นาโดยเต็มกำลังแล้ว

4) ผู้ที่ทำการค้าขายโดยเต็มกำลังแล้ว

5) ผู้ที่รับจ้างทำการงานโดยเต็มกำลังแล้ว (ข้อนี้ไม่ยกเว้นถึงผู้ที่รับเงินล่วงน่าแลรับใช้เปนบ่าวของนายเงินตามอัตราลดเดือนละ 4 บาท)

6) ผู้ที่ติดธุระเลี้ยงคนทุพลภาพอันจะหาผู้อื่นเลี้ยงแทนมิได้

7) ผู้ที่เลี้ยงสัตว์พาหนะมีจำนวนมาก อันจะต้องควบคุมดูแลอยู่เสมอ

8) ผู้ที่ติดธุระฝึกสอนศลปสาตรแก่ผู้อื่น

9) ผู้ที่ติดราชการอย่างอื่น

10) ผู้ที่ติดธุระในการสั่งสอนสาสนา

คนทั้ง 10 จำพวกนี้ควรจะยกเว้นการกะเกณฑ์ทุกอย่าง เว้นแต่การเกณฑ์ระดมเพื่อป้องกันภยันตราย ถ้าคนนอกจาก 10 จำพวกนี้ไม่พอ เมื่อจำเป็นแล้วจะเกณฑ์คนในจำพวกเหล่านี้ก็ได้

ข้อ 17 เพราะเหตุที่การหาเลี้ยงชีพต่างมณฑลย่อมต่างกันเปนน่าที่ของข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลจะกำหนดในส่วนมณฑลของตนว่า การหาเลี้ยงชีพอย่างใด ในมณฑลนั้นจะเข้าในข้อยกเว้นนี้บ้างแลได้กำหนดเท่าใด จะนับว่าเปนทำเต็มกำลังให้ทำเปนกฎมณฑลประกาศกำหนดไว้

ประกาศมา ณ วันที่ เดือน รัตนโกสินทร์ศก 131

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ช

ที่ 61/1694 หอรัษฎากรพิพัฒน์

วันที่ 18 กรกฎาคม พระพุทธศักราช 2460

ขอเดชะฝ่าลอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

เนื่องจากการที่ข้าพระพุทธเจ้าได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ประกาศใช้พระราชบัญญัติเก็บเงินค่าราชการศก 120 ในมณฑลภาคพายัพ ตามหนังสือฉบับที่ 59/5943 ลงวันที่ 16 กรกฎาคม พระพุทธศักราช 2460 ความทราบฝ่าลอองธุลีพระบาทแล้วนั้น

บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้รับใบบอกอุปราชมณฑลพายัพอีกฉบับหนึ่งมีความว่า เมื่อจะได้ใช้พระราชบัญญัติเก็บเงินค่าราชการศก 120 แทนพระราชบัญญัติเก็บเงินค่าแรงงานแทนเกณฑ์มณฑลตวันตกเฉียงเหนือแล้ว ได้พิเคราะห์ดูถึงการเก็บเงินที่ดินในมณฑลภาคพายัพต่อไป ได้ทราบว่าการเก็บเงินค่านาในมณฑลภาคพายัพนั้นได้จัดกันอยู่ตามพระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. 119 ซึ่งเรียกจากเนื้อที่ ๆ หวงห้าม เช่นเดียวกับการเก็บเงินค่านาคู่โคแห่งมณฑลชั้นใน แต่นาในมณฑลภาคพายัพยังเป็นนาป่าอยู่มาก พื้นที่ยังไม่เจริญเท่าเทียมกับมณฑลชั้นใน ถ้าจะเก็บอยู่ดังนั้น ย่อมเป็นข้อเดือดร้อนอยู่ ขอให้ข้าพระพุทธเจ้านำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตยกเลิกพระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ.119 แลกฎข้อบังคับทั้งปวงบรรดาที่ได้ตั้งขึ้นตามความในพระราชบัญญัตินี้ เปลี่ยนใช้พระราชบัญญัติลักษณเก็บเงินค่านา ร.ศ.119-1. ประกาศแก้วิธีและพิกัดเก็บเงินค่านา ร.ศ.124 ลงวันที่ 19 มิถุนายน (ร.ศ.124) พระพุทธศักราช 2448-1. ประกาศเปลี่ยนพิกัดเก็บเงินค่านาเป็นสตางค์ (ร.ศ.128) พระพุทธศักราช 2452 ลงวันที่ 25 มีนาคม พระพุทธศักราช 2452

เห็นด้วยเกล้าฯ ว่าตามทางการที่อุปราชมณฑลภาคพายัพดำริห์นี้ เป็นการชอบด้วยทาง

การแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ยกเลิกพระราชบัญญัติการเก็บเงินอากรที่ดินมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ.119 แลขอรับพระราชทานประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเก็บเงินค่านา ร.ศ. 119 แลส่วนต่าง ๆ แห่งพระราชบัญญัติในมณฑลภาคพายัพ ตั้งแต่บัดนี้ไป และข้าพระพุทธเจ้าของพระราชทานพระบรมราชานุญาตกำหนดที่นาในมณฑลภาคพายัพเป็นนาฟางลอย ดังได้กะชั้นที่นาแลอัตราค่านาในบาญชีที่ข้าพระพุทธเจ้าทูลเกล้าฯ ถวายมาพร้อมกับหนังสือนี้

อนึ่งตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. 119 นั้น กำหนดลงไว้ปรากฏอยู่ว่าให้เก็บเงินค่าอากรที่ไร่ยาสูบไร่ละ 4 บาท เมื่อยกเลิกพระราชบัญญัตินี้แล้ว อำนาจที่จะเรียกค่าอากรจากที่ไร่ยาสูบก็ต้องยกเลิก แต่เห็นด้วยเกล้าฯ ว่าถ้าจะไม่เรียกเก็บเงินอากรค่าไร่ยาสูบ เพราะเหตุที่ได้ใช้พระราชบัญญัติอื่น ครั้นภายหลังเห็นผลประโยชน์อันพึงจะได้นั้น มิได้เข้าเปนส่วนราชการบ้านเมืองจะหวนกลับในภายหลังก็จะเปนเครื่องให้อาณาประชาราษฎรมีความรู้สึกคิดเห็นไปต่าง ๆ ทั้งสูญพระราชทรัพย์ที่เคยมีเคยได้นั้นด้วย จึงเปนการสมควรจะประกาศใช้พระราชบัญญัติเปลี่ยนวิธีเก็บภาษียา ร.ศ.119 ลงวันที่ 3 มิถุนายน (ร.ศ.123) พระพุทธศักราช 2447แลประกาศแก้พระราชบัญญัติเปลี่ยนวิธีเก็บภาษียา ร.ศ.119 ลงวันที่ 1 ตุลาคม (ร.ศ.123) พระพุทธศักราช 2447 ในมณฑลภาคพายัพ แลกำหนดอัตราค่าที่ไร่ยาสูบไร่ละ 4 บาท ตามเดิม

ทั้งนี้ถ้าทรงพระราชดำริห์เห็นชอบแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะได้รับกระแสพระบรมราชโองการประกาศให้ทราบทั่วกัน

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า ขอเดชะ

เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บาญชีกำหนดอัตราค่านา สำหรับใช้ในมณฑลพายัพ
ตั้งแต่พระพุทธศักราช 2460 เป็นต้นไป

ที่	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	เดิมเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	กำหนดเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	อัตราไร่ละสตางค์
1	เชียงใหม่	เมืองเชียงใหม่	ทุก ๆ ตำบล เว้นตำบลช้างคลาน,แม่เหียะ, ป่าแดด,สุเทพ	คู่โค	พิเศษ	ฟางลอย	จัตวา	60
2	"	"	ช้างคลาน	"	"	"	เบ็ญจะ	40
3	"	"	แม่เหียะ	"	"	"	"	40
4	"	"	ป่าแดด	"	"	"	"	40
5	"	"	สุเทพ	"	"	"	"	40
6	"	สารภี	ทุก ๆ ตำบล	"	"	"	จัตวา	60
7	"	สันทราย	"	"	"	"	"	60
8	"	ดอยสะเก็ด	"	"	"	"	"	60
9	"	สันกำแพง	ทุก ๆตำบล เว้นตำบลแม่ปูคา, ทรายมูล, แช่ช้าง ห้วยทราย,สันกำแพง, บวกค้าง	"	"	"	"	60

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บาญชีกำหนดอัตราค่านา สำหรับใช้ในมณฑลพายัพ
ตั้งแต่พระพุทธศักราช 2460 เป็นต้นไป

ที่	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	เดิมเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	กำหนดเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	สตางค์
10	เชียงใหม่	สันกำแพง	แม่ปูคา	คู่โค	พิเศษ	ฟางลอย	เบี้ญจะ	40
11	"	"	ทรายมูล	"	"	"	"	40
12	"	"	แช่ช้าง	"	"	"	"	40
13	"	"	ห้วยทราย	"	"	"	"	40
14	"	"	สันกำแพง	"	"	"	"	40
15	"	"	บวกค้าง	"	"	"	"	40
16	"	แม่ริม	ทุก ๆตำบล	"	"	"	จัตวา	60
17	"	สันมหาพน	"	"	"	"	"	60
18	"	หางดง	"	คู่โค	"	"	"	60
19	"	จอมทอง	"	"	"	"	"	60
20	"	ฮอด	ทุก ๆตำบล เว้นตำบลเมืองตื่น,อมก๋อย, ดอยเต่า	"	"	"	"	60
21	"	"	เมืองตื่น	"	"	"	เบี้ญจะ	40
22	"	"	อมก๋อย	"	"	"	"	40
23	"	"	ดอยเต่า	"	"	"	"	40

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บาญชีกำหนดอัตราค่าน้ำ สำหรับใช้ในมณฑลพายัพ
ตั้งแต่พระพุทธศักราช 2460 เป็นต้นไป

ที่	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	เดิมเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	กำหนดเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	อัตราไร่ละสตางค์
24	เชียงใหม่	เชียงดาว	ทุก ๆตำบล เว้นตำบลเมืองนะ,แกน น้อย เมืองแหง	คู่โค	พิเศษ	ฟางลอย	จัตวา	60
25	"	"	เมืองนะ	"	"	"	เบ็ญจะ	40
26	"	"	แกนน้อย	"	"	"	"	40
27	"	"	เมืองแหง	"	"	"	จัตวา	40
28	"	สะเมิง	ทุก ๆตำบล	"	"	"	"	60
29	"	ช่างเคิ่ง	"	"	"	"	"	60
30	"	พร้าว	"	"	"	"	"	60
31	"	บ้านแม	"	"	"	"	"	60
32	เชียงราย	เมืองเชียงราย	"	"	"	"	เบ็ญจะ	40
33	"	เมืองพะเยา	"	"	"	"	"	40
34	"	แม่สรวย	"	"	"	"	"	40
35	"	เชียงคำ	"	"	"	"	"	40
36	"	เชียงของ	"	"	"	"	"	40

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บาญชีกำหนดอัตราค่านา สำหรับใช้ในมณฑลพายัพ
ตั้งแต่พระพุทธศักราช 2460 เป็นต้นไป

ที่	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	เดิมเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	กำหนดเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	อัตราไร่ละ สตางค์
37	เชียงราย	เวียงป่าเป่า	ทุก ๆตำบล	คู่โค	พิเศษ	ฟางลอย	เบ็ญจะ	40
38	"	เชียงแสน	"	"	"	"	"	40
39	"	เมืองฝาง	"	"	"	"	"	40
40	"	เมืองพาน	"	"	"	"	"	40
41	"	เทิง	"	"	"	"	"	40
42	แม่ฮ่องสอน	ม่วงต่อ	"	"	"	"	"	40
43	"	แม่สะเรียง	"	"	"	"	"	40
44	"	ขุนยวม	"	"	"	"	"	40
45	"	ปาย	"	"	"	"	"	40
46	ลำพูน	เมืองลำพูน	"	"	"	"	จัตวา	60
47	"	ปากบ่อง	"	"	"	"	"	60
48	"	ล	"	"	"	"	"	60

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บาญชีกำหนดอัตราค่านา สำหรับใช้ในมณฑลมหาราษฎร์
ตั้งแต่พระพุทธศักราช 2460 เป็นต้นไป

ที่	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	เดิมเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	กำหนดเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	อัตราไร่ละ สตางค์
1	แพร่	เมืองแพร่	ทุก ๆตำบล	คู่โค	พิเศษ	ฟางลอย	เบี้ญจะ	40
2	"	ร้องกวาง	"	"	"	"	"	40
3	"	สูงเม่น	ทุก ๆตำบลเว้นแต่ตำบลบ้านปง	"	"	"	จัตวา	60
4	"	"	บ้านปง	"	"	"	เบี้ญจะ	40
5	"	บ้านกลาง	ทุก ๆ ตำบล	"	"	"	"	40
6	ลำปาง	เมืองลำปาง	"	"	"	"	"	40
7	"	สบปราบ	"	"	"	"	"	40
8	"	เกาะคา	"	"	"	"	"	40
9	"	แม่ทะ	"	"	"	"	"	40
10	"	เมืองเถิน	"	"	"	"	"	40
11	"	เมืองลอง	"	"	"	"	"	40
12	"	ห้างฉัตร	"	"	"	"	"	40
13	"	แจ้ห่ม	"	"	"	"	"	40
14	"	เมืองงาว	"	"	"	"	"	40
15	น่าน	เมืองน่าน	"	"	"	"	"	40
16	"	บุนยืน	"	"	"	"	"	40

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บาญชีกำหนดค่านา สำหรับใช้ในมณฑลมหาราษฎร์
ตั้งแต่พระพุทธศักราช 2460 เป็นต้นไป

ที่	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	เดิมเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	กำหนดเป็นนาประเภทใดชั้นใด ประเภท	ชั้น	อัตราไร่ละสตางค์
17	น่าน	นาน้อย	ทุก ๆ ตำบล	คู่โค	พิเศษ	ฟางลอย	เบ็ญจะ	40
18	"	และ	"	"	"	"	"	40
19	"	บ้านม่วง	"	"	"	"	"	40
20	"	ปัว	"	"	"	"	"	40
21	"	ท่าปลา	"	"	"	"	"	40

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประวัติการศึกษา

ชื่อ	นายเข้ม มฤคพิทักษ์
วัน เดือน ปี เกิด	18 ตุลาคม 2495
ภูมิลำเนา	จังหวัดนครปฐม
การศึกษา	มัธยมต้น โรงเรียนวัดดิ้วรายพินพิทยาคาร
	มัธยมปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
	ปริญญาตรีรัฐศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาชีพ	รับราชการ
	ตำแหน่งราชการ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
	ตำแหน่งงาน หัวหน้างานนโยบายและแผน
	คณะแพทยศาสตร์
	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved